

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Cilt : 6

Yüz birinci içtima
22 . XI . 1336 Pazartesi

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hülâsası	3	harırah itasına dair kanun lâyihası	3
2. — Azayi kıram muamelâtı	8,11	2. — Anteb şehiri memurinine bir ma- aş zam itasına dair kanun lâyihası	3
1. — Ertuğrul mebusu Halil İbrahim Beyle Kütahya mebusu Seyfi Efendinin mezuniyetleri hakkında Divan Riyaset kararı	8	3. — Ziraat bankasının teşrinisani ve kânunuevvel 1336 aylarına mahsus muvaka- kat bütçe kanunu lâyihası	4
2. — Aydın mebusu Ahmet Şükrü Efen- dinin müftülüğü tercih edip mebusluktan istifa ettiğine dair Denizli mutasarrıflığı- nın telgrafı	8	4. — Ankara'da kuvvetli bir telsiz telgraf merkezi tesisi için tahsisat itasına dair kanun lâyihası	4
3. — Kastamonu mebusu Rüşti Beyin mebusluktan istifasına dair telgrafı	8	5. — Muinsiz ailelere muaveneti nak- diye itası için bütçeye üç yüz bin lira zam- medilmesi hakkında kanun lâyihası	4
4. — Rusya'ya gidecek heyete memur edilen Mentese mebusu Doktor Tevfik Rüşti Beyin mezun addedilmesine ve ye- rine Kastamonu İstiklâl mahkemesine bir âza intihap edilmesine dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi	11:12,12:18	6. — Sinob'da (tersane) namiyle ya- dedilen mahallin belediyeye terkî hak- kında kanun lâyihası	4
5. — Tokad mebusu Nâzım Beyin, Men- teşe mebusu Doktor Tevfik Rüşti Beyin Rusya'ya gidecek heyete tayininin Mec- lis kararı olmadıkça muvafık olmadığına dair tahriri	12:18	7. — Konya'da Akşehir, Seydişehir ve Karaman'ın elviyei müstakîle şeklinde idaresine ve dört kaza teşkiline dair ka- nun lâyihası	4
3. — Lâyhalar	3:4	8. — Taşucu - Karaman tarikinin truku umumiye meyana ithaline dair kanun lâyihası	4
1. — Tebdilhavaya muhtaç zâbitana		9. — Aşar bakayasının aidat ile tahsili için bütçeye zamaim icrası hakkında ka- nun lâyihası	4

	Sayfa
4. — Teklifler	8,11
1. — Kastamonu mebusu Abdülkadir Kemali Beyle rüfekasının, Evkaf kanunu hakkında teklifi kanunisi (2/142)	8
2. — Karahisarı Sahib mebusu Mustafa Hulûsi Efendinin, emvali eytam hakkında teklifi kanunisi (2/141)	11
5. — Tezkereler	4,10
1. — Merkez Şeriye kadrosunun gönderildiğine dair Şeriye vekâleti tezkeresi	4
2. — Altrı liva dahilinde posta ve telgraf muhaberatına sansür vazedildiğine dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi	4
3. — Kütahya'daki mekteplerin tahliyesine dair Kütahya mebusu Cemil Beyin temenni tavriri hakkında Büyük Millet Meclisinden mevrut cevabi tezkere	4:5
4. — Devairi resmîye ile fıkaraı ahalî ihtiyacı için ormanlardan katedilecek mahrukattm ve eiheti askeriyeye lüzumu olan telgraf ve telefon direklerinin bilâ-müzayede itasına dair kanun lâyihasının müstacelen müzakere edilmesine dair Nafia vekâleti tezkeresi	5
5. — Meni müskirat kanununun ikinci maddesinin tefsir edilmesine dair Adliye vekâleti tezkeresi	5
6. — Askerin melbusatına dair Antalya mebusu Tahsin Bey ve rüfekasının temenni tavririine cevaben Müdafaa-i Milliye vekâletinden mevrut tezkere	5:6
7. — Öğle tatillerinin ilgası hakkındaki kararın vilâyata da teşmil edildiğine dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi	6:7
8. — Amasya jandarma efradından Hasanoğlu Halil'in jandarma silkin-den tardıyla üç sene müddetle küreğe konulması hakkında Amasya İstiklâl mahkemesinden mevrut telgraf	10:11
6. — Tavrirler	7:18
1. — Canik mebusu Nafiz Beyin, vazifelerine devam etmiyen memurin hak-	

	Sayfa
kinda ahkâmı kanuniyenin tatbiki lüzumuna dair tavriri	7
2. — Siverek mebusu Mustafa Lûtfi Bevin, Rusya'ya izam edilecek heyet hakkındaki beyanatından hâsıl olan sui tefehümünü izale için verdiği tavriri	18:19
7. — Muhtelif evrak	8
1. — Mecruhini guzatı ziyarete giden heyet namına İzmit mebusu Hamdi Namık Beyden mevrut telgraf	8
2. — Mecruhini guzatı ziyarete giden heyet namına Yozgad mebusu Feyyaz Âli Beyle rüfekasından mevrut telgraflar	8:9
3. — Bünyan'a muvasalat eden Kayseri mebusu Âlim Efendiden mevrut telgraf	9
4. — Müskirat gibi kumarın da meni temennisine dair Maraş'dan mevrut mahzar	9:10
8. — Mazbatalar	7
1. — Bolu mebusu Tunalı Hilmi Beyin Zonguldak hastaneleri hakkında teklifi kanunisi ve Muvazene-i maliye encümeni mazbatası (2/117)	7
2. — Kütahya mebusu Cemil Beyin, Kütahya'da bir darülhilâfe medresesi tesisini hakkında teklifi kanunisi ve Şeriye encümeni mazbatası (2/60)	7:8
9. — İntihaplar	18
1. — İstiklâl mahkemelerinde münhal bulunan âzalıklar için intihap	18,22:23
10. — Beyanat	19
1. — İktisat vekili Mahmut Celâl Beyin, Yunan mezalimine dair beyanatı ve bubabda cereyan eden müzakere	19:22
11. — Sualler	22
1. — Hakâri mebusu Mazhar Müfid Beyle arkadaşının, Yenişehir'de düşman tarafından yakılan kura ahalisinin yerleştirilip yerleştirilmediklerine dair Dahiliye vekâletinden sual tavriri	22

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 1,30 badezveval

REİS — Reisi Sani Vekili Vehbi Ef. Hz.

KATIPLER : Haydar B. (Kütahya), Rasim B. (Sivas) .

REİS — Efendim, Meclisi açıyoruz. Zabtı sabık hulâsası okunacak lütfen dinliyelim. (Zabtı sabık hulâsası okundu).

1. — ZABTI SABIK HULÂSASI

Birinci celse

Reisi sani vekili Vehbi Efendi Hazretlerinin tahtı riyasetlerinde zevâlî saat 14,40 da küşat edildi. Zabtı sabık hulâsası aynen kabul olundu. Kaymakam Rahmi Beyin ailesine maaş tahsisine dair Karesi mebusu Vehbi Beyin taktirî Heyeti Vekileye, Uşak havalisinde bir istiklâl mahkemesi küşadı hakkındaki Ragıp Beyin teklifi Heyeti Vekileye havale olundu. İstiklâl mahkemeleri intihabatının diğer mevada tereihan müzakeresine dair Bitlis mebusu Hüseyin Hüsnü Beyle rüfekası tarafından verilen taktir kabul edilerek yeniden küşat edilecek olan iki mahkeme ile diğer mehakim için muktazi (7) âzanın intihabı karargir oldu. Bitâhare Moskova sefaret heyeti harcırahları hakkındaki kanunun müzakeresine başlanıp bir müddet müzakereden sonra teneffüs için celse tatil olundu.

İkinci celse

Reisisani vekili Vehbi Efendi Hazretlerinin tahtı riyasetlerinde zevâlî saat 2,30 da küşat edildi. Maliye vekâletinden mevрут Müdafaa-i Milliye bütçesine ve Meclise takdim olunan bazı kanunların tesrii müzakerelerine dair tezkereler Muvazene-i Maliye encümenine havale olundu. İsmail Suphi Beyin Teşkilâtı Esasiye programı münasebetiyle vâkı olan beyanatına ait zabıt hulâsasının muhiti millide tabı ve neşrine dair Ergani mebusu Mahmut Beyle rüfekası tarafından verilen taktir kabul lundu. Badehu müzakeresine geçilen Moskova sefaret heyeti muhassasatına ait kanunun maddeleri aynen ve heyeti umumiyesi (8) red ve (1) müstenkife karşı (86) rey ile, Hariciye bütçesinin tahsisatı mesture faslına para ilâvesine dair kanunun maddeleri aynen ve heyeti umumiyesi (15) ret, (1) müstenkife karşı (73) reyle, Şarka izam edilecek tetkikat heyeti muhassasatı hakkındaki kanunun maddeleri aynen ve Heyeti umumiyesi (25) redde karşı (96) reyle; Şehbenderlikler muhassasatı hakkındaki kanunun maddeleri aynen ve heyeti umumiyesi (9) ret ve (2)

müstenkife karşı (90) reyle ve atasevâkilerler muhassasatı hakkındaki kanun (7) redde karşı (80) rey ile kabul olundu. Meclis âzasından Fırat Paşa'nın Moskva sefaretine tâyin kılındığına dair Heyeti Vekile riyasetinden mevрут tezkerere kıraat olunarak müşarünileyhin memuriyeti Meclisçe tasdik olundu. Bilâhare İstiklâl mahkemeleri âzalıkları intihabatına mübaşeret olunup reyler toplanarak ârâ tasnif edilinceye kadar celse tatil olundu.

Üçüncü celse

İkinci reis vekili Hasan Fehmi Beyefendinin tahtı riyasetlerinde zevâlî saat 4,30 da küşat edildi. Encümeni mahsus mazbatasının (4) neü maddesi hakkında söz alanların beyanatı istima olunarak müzakere kâfi görüldü. İstiklâl mahkemeleri âzalıkları için yalnız Abdülkadir Kemali Beyin ekseriyeti mutlakayı ihraz eylediği ve (6) âzanın yeniden intihabı lâzımgeldiği ve pazartesi günü aynı ruzname ile içtima edileceği tarafı riyasetten bittebliğ saat (6) da içtima nihayet verildi.

Reisi sani vekili	Kâtip	Kâtip
Vehbi	Memet Rasim	Haydar

REİS — Zabtı sabık hulâsası hakkında mütalâa dermeyeran edecek var mı? (Kabul, kabul sadaları). Aynen kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul olunmuştur.

Evrakı vârideye geçiyoruz:

3. — LÂYİHALAR

1. — *Tebdilihavaya muhtağ zâbitana harcırah itasına dair kanun lâyihası*

REİS — Tebdilihavaya muhtağ olan zâbitana harcırah itasına dair Heyeti Vekileden mevрут lâyihai kanuniye var, Kavanini Maliye encümenine gönderiyoruz.

2. — *Anteb şehri memurinine bir maaş zam icrasına dair kanun lâyihası*

REİS — Anteb şehri memurinine bir maaş zam icrasına dair Heyeti Vekileden mevрут lâyihai kanuniye var, aynı encümene..

3. — Ziraat bankasının teşrinisani ve kânunuervel 1336 aylarına mahsus Muvakkat bütçe kanunu lâyihası

REİS — Ziraat bankası müdüriyetinin iki aylık muvakkat bütçesinin gönderildiğine dair Heyeti Vekileden mevрут lâyihai kanuniye var, Muvazenei Maliye encümenine gönderiyoruz.

4. — Ankara'da kuvvetli bir telsiz telgraf merkezi tesisi için tahsisat itasına dair kanun lâyihası

REİS — Ankara'da kuvvetli bir telsiz telgraf merkezi tesisi için tahsisat itasına dair Heyeti vekileden mevрут lâyihai kanuniye var, o da aynı encümenine.

5. — Muinsiz ailelere muaveneti nakdiye itası için bütçeye üç yüz bin lira zammedilmesi hakkında kanun lâyihası

REİS — Muinsiz ailelere muaveneti nakdiye itası için bütçeye üç yüz bin lira zam hakkında Heyeti Vekileden mevрут kararname var, o da Muvazenei Maliye encümenine.

6. — Sinob'da (Tersane) namıyla yad edilen mahallin belediyeye terki hakkında kanun lâyihası

REİS — Sinob'da Tersane namıyla yad edilen arazinin belediyeye terki hakkında Heyeti Vekileden mevрут lâyihai kanuniye var, münasip ise Dahiliye encümenine havale edelim.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — İktisat encümenine gönderilsin.

REİS — Dahiliye encümenine havale edildi.

7. — Konya, Akşehir, Seydişehir, ve Karaman'ın elviyei müstakille şeklinde idaresine ve dört kaza teşkiline dair kanun lâyihası

REİS — Konya, Akşehir, Seydişehir, Karaman'ın elviyei müstakille şeklinde idaresine ve dört kaza teşkiline dair Heyeti Vekileden mevрут lâyihai kanuniye var, bunu da Dahiliye ve Muvazenei Maliye encümenlerine havale ediyoruz.

8. — Taşucu - Karaman tarikinin turuku umumiye meyanına ithaline dair kanun lâyihası

REİS — Taşucu - Karaman tarikinin turuku umumiye meyanına ithali hakkında Heyeti Vekileden mevрут lâyihai kanuniye var, bunu da Nafia encümenine havale ediyoruz.

9. — Aşar bakayasının aidat ile tahsili için bütçeye zamaim icrası hakkında kanun lâyihası

REİS — Aşar bakayasının aidat ile tahsili

için bütçeye zamaim icrası hakkında Heyeti Vekileden mevрут kararname var, bunu da Muvazenei maliye encümenine gönderiyoruz.

5. — TEZKERELER

1. — Merkez şeriye kadrosunun gönderildiğine dair Şeriye vekâleti tezkeresi

REİS — Merkez Şeriye kadrosunun gönderildiğien dair Şeriye vekâleti tezkeresi var, Muvazenei Maliye encümenine gönderiyoruz.

2. — Altı liva dahilinde posta, telgraf muhaberatına sansür vazedildiğine dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi

REİS — Altı liva dahilinde posta ve telgraf muhaberatına sansür vazedildiğine dair Heyeti Vekilenin tezkeresi var, münasip görürseniz okunsun. (Okunsun sadaları).

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Amasya, Tokad, Çorum, Yozgad, Kırşehir ve Samsun sancakları dahilinde görülen lüzumu idariye binaen posta ve telgraf muhaberatına sansür vazı Heyeti Vekilonin 14 - XI . 1336 tarihindeki içtimamda tasvip edilmiştir. Borayı malûmat arz olunur efendim.

Büyük Millet Meclisi Reisi
Mustafa Kemal

NECİP B. (Ertuğrul) — Sansürsüz yer var mı?

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Burarlardan âzayı kiram namına gelecek mektup ve saire müstesna olmak üzere diğerlerine sansür vazında mahzur yoktur. (Dahiliye encümenine sesleri).

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Reis Beyefendi, müsaade buyurun Vehbi Bey söz söylüyor.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Heyetin bu hususta zaten kararı vardır.

VEHİ B. (Karesi) — Bir kerre Dahiliye encümenine gitsin, ne gibi lüzumu idariye mebnî olduğuna ve ne gibi şerait tahtında tesbit edilecekse anlıyalım, ona göre tesbit edelim.

REİS — Vehbi Beyin teklifini kabul buyuruyormusunuz? Kabul edenler lütfen el kaldırsın. (Kabul sesleri). Dahiliye encümenine gönderildi.

3. — Kütahya'daki mekteplerin tahliyesine dair Kütahya mebusu Cemil Beyin temenni takriri hakkında Büyük Millet Meclisi Riyasetinden mevрут cevabi tezkere

REİS — Kütahya mekteplerinin tahliyesine sarfi mesai edildiğine dair Heyeti Vekilenin

tezkeresi var efendim, münasip görürseniz okunsun.

Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Zabıt kalemi ifadesiyle vârit olan 6 teşrinisani 1336 tarih ve 587/1253 numaralı tezkere cevabıdır.

Kütahya'da işgal edilmiş olan mekâtin tahliyesi için Maarif ve Müdafai Milliye vekâletlerinden sarfı mesai edilmektedir efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi
Mustafa Kemal

REİS — Berayi malûmat gönderilmiştir.

BESİM ATALAY B. (Kütahya) — Maarif buradakini kurtararıyor, Kütahya'dakini nasıl kurtaracak?

MEMET ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahip) — Dahiliye vekâletine emir versinler. Tahliyesine dair sarfı mesai ne imiş? Sahibi kudret olan makam sarfı mesai etmez, tahliye ettirir.

4. — *Devairi resmîye ile fukarayı ahali ihtiyacı için ormanlardan katedilecek mahrukatin ve ciheli askeriyeye lüzumunu olan telgraf ve telefon direklerinin bilâmüzayede itasına dair kanun lâ-yihasının müstacelen müzakere edilmesine dair Nafia vekâleti tezkeresi*

REİS — Mahrukata hakkındaki kanunun tesri müzakeresine dair Nafia vekâleti tezkeresi var :

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

14 . XI . 1336 hareket edecek olan Afyon - Eskişehir, Afyon - Konya askerî trenlerinin odunsuzluk yüzünden hareket ettirilemediği evvele hareket ettirilen dört trenin de aynı sebepten dolayı on altı saat tevhürle muvasalat edebildiği ve şu halin devamı ise hareket umurunu alt üst edeceğinden bu bapta tevliüt edecek mesuliyetin pek azım ve gayri kabili tahammül bulunduğu ve binaenaleyh odun hakkındaki ruhsatîyenin taciî istihsali lüzumunu Anadolu Demiryolları müdüriyeti umumîyesinden bu kerede vârid olan 15 teşrinisani 1336 tarihli telgrafnamede fevkalâde müstaceliyetle tekit ve istirham edilmektedir. Bu bapta Umuru İktisadiye vekâletince bittanzim 4 teşrinisani 1336 tarih ve 241 - 243 numaralı tezkeresiyle Riyaseti Celilelerine takdim kılınp Heyeti Vekile tarafından kabul ve tasvip olunarak Türkiye Büyük Millet Meclisine derdesti sevk bulunduğu 10 teşrinisani 1336 tarih ve 5/2891 numaralı tezkere samiyeyi Riyasetpenahilerinde işar buyurulan ve Meclisçe de İktisat encümenine havale kılındığı bittahkik anlaşılın kanun lâ-yihasının biran evvel tasdikiyle tahlîğine müsaade buyurulması hali maslahatın icabet-

tirdiği ehemmiyet ve müstaceliyetine binaen mârûzdur efendim.

Umuru Nafia vekili Na.
Müstesar
İzzet

(İktisat encümenine sadaları).

REİS — İktisat encümenine gitmiş İktisat encümeninde olduğu anlaşılıyor.

HASAN BASRİ B. (Karasi) — Efendim, odunsuzluk, kömürsüzlükten şikâyet eden Heyeti vekile treni mahsus usulü hakkında da biraz iktisada riayet ederse buna da kısmen çare bulunmuş olur.

REİS — Bu lâ-yihai kanunîyenin İktisat encümeninde olduğu anlaşılıyor. İktisat encümeni âzaları ve reisinden rica ediyoruz. bir an evvel göndersinler, ondansonra ilk içtimada ruznamaya koyalım.

NAFİZ B. (Çanik) — Basri Beyin teklifi de kaydolunsun. Öyle lüzumlu lüzumsuz yere treni mahsus işletilmesin.

REİS — Tabii işledilmesi doğru değildir.

5. — *Men'i müskirat kanununun ikinci maddesinin tefsir edilmesine dair Adliye vekâleti tezkeresi*

REİS — Men'i müskirat kanununun ikinci maddesinin tefsir edilmesine dair Adliye vekâletinin tezkeresi var (Adliye encümenine sesleri). Adliye encümenine gönderiyoruz.

6. — *Askerin melbusatına dair Antalya mebusu Tahsin Bey ve rüfkasının temenni takririne cevaben Millî Müdafaa vekâletinden mevrad tezkere*

REİS — Ordunun ilbasına dair sual takririne Müdafai Milliye vekâletinden mevrad tezkere cevabiye var, okuyacağız :

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Şereftarid olan 2 . XI . 1336 tarih ve 3 - 1975 numaralı tezkere celilelerinin arizai cevabiyesidir.

Ordunya ait levazımın ihzarı ve efradın ilbası için muhtelif mahallerde komisyonlar teşkil ve bilhassa Müdafai hukuk cemiyetlerince mübayaatta bulunulması vesaire hakkında Antalya mebusu Tahsin B. ve rüfekayı kiramı tarafından Büyük Millet Meclisine verilip merbutan gelen suret mutalâa kılındı.

Müdafai Milliye ordunun ihtiyacı umumîyesini ve ilbasını ahvalin müsaid olduğu mertebede fedarik etmiş ve etmekte bulunmuştur. Hariçte ve dahilde gerek mübayaat tarikiyle ve gerek imal suretiyle ikmalî noksan için müracaat etmediği hiç bir tedbir kalınmıştır. Ordunun hiç bir ihtiyacı kalmamış iddiasında bulunulamazsa da ihtiyacı umumîye ve mühim-

mesi bertaraf edilmiş ve bugün ordu efradının her hususta ahvali bundan evvelki senelere nispetle fevkalâde mükemmel vaziyettedir.

Müdafaai hukuk cemiyetleriyle teşriki mesai meselesine gelince bunu da şayanı mülâhaza buluyorum. Çünkü Müdafaai hukuk cemiyetlerinin vazife ve hesabatının Hükümete devredilmiş olduğu malûm bulunduğuna göre sabıkı misillü idarei Hükümeti tekrar ikiye tefrik suretiyle vazai mesuliyeti gayri mesûl ellere tevdi etmekten bir fayda hasıl olamayacağı tecrübeten sabit olduğundan bu mütalâadan da ordu için istifade memul olamayacağı fikrindeyim. İfayi muktazası menutu reyî samileri olduğu maruzdur.

Müdafaai Milliye V.
Ferik
Fevzi

REİS — Efendim şu cevabı kâfi görüyor musunuz? (Hayır sadaları) (Kâfi sadaları).

VEHÎ B. (Karesi) — Sahibi sual kim ise söylesin. (Encümene gitsin ve sual sahibi kimse söylesin sesleri).

YUSUF B. (Denizli) — Reis Bey! efendim sual sahiblerinden birisi benim, izahatı kâfi görüyorum.

REİS — Pekalâ kâfi görenler ellerini kaldırsın. Kâfi görülmüştür.

7. — *Öğle tatillerinin ilgası hakkındaki kararın vilâyata da teşmil edildiğine dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi*

REİS — Öğle tatillerinin ilgası hakkındaki kararın vilâyata da teşmil edildiği hakkında Heyeti Vekilenin tezkeresi var, onu da okuyacağız. (Okundu).

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

6 teşrinisani 1336 tarih ve 5/2706 numaralı tezkereye zeyildir:

Öğle tatillerinin ilgası hakkındaki kararın vilâyata da teşmili Heyeti Vekilenin 17 . XI . 1336 tarihindeki iktinamında takarrür ettiği ve bilûmum vekâletlere tebliğat ifa kıldığı berayi malûmat mâruzdur efendim.

11 teşrinisani 1336

Büyük Millet Meclisi Reisi
Mustafa Kemal

NAFİZ B. (Canik) — Reis Bey söz istiyorum. Arkadaşlarımızdan birisi bir teklifte bulunmuş ve Heyeti Vekileye tebliğ edmişti. Heyeti Vekile de bu cevabı verdi. Öğle tatilinin ilgasından maksat günlerin kısa olması münasebetiyle eshabı mesalihinin ve köylülerin uzun müddet şehirde kalarak sürünmemesini temin idi. Halbuki dün ve daha evvelisi gün ben arkadaşlarımız Hükümete gitmiştik. Öğle tatili kaldırıldığı için memurin öğle yemeğinden sonra-

ya kadar gelmemştir. Öğle yemeği tatilinden maksat memurinin istirahatını temin etmekse o başka, halkın ihtiyacını düşünmek ise, tayin edilen saatte gelmeyen memurlarına, kıstalyevm azı, tebdil ne yapmak lâzımsa yapılmalıdır. Bendenize kalırsa bu, sureti katiyede tebliğ edilsin, yoksa öğle tatilinin ilgasından bir maksat hasıl olmaz. Buna diğer arkadaşlarımız şahittir zannederim. Tebliğ edilsin, vakit ve zamanıyla vazifesine devam etmeyen memurinin hakkında icabeden muamele yapılsın.

REİS — Başka söz söliyecek var mı?

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Müsaade buyuruluyor mu efendim? yalnız öğle tatillerini kaldırmak değil, hattâ geceleri de çalışmak usulünü kabul etsek, biz müziq ve bilûzum kırtasiye usulünü ref etmedikçe halkın Hükümetten beklediği sühulete mazhariyet imkânı yoktur. Binaenaleyh mesele kırtasiye usullerini kaldırmak, halka kolaylık ve sühulet göstermektir.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgadi) — Efendim Malûmu âliniz marifet öğle tatilini kaldırmak değil, eshabı mesalihin işini görmektir. Bugün handa, otele, parasız aylarca sürünenin hesabı yoktur. Bendeniz birtanesini hiliyorum. Üç aydır Müdafaai Milliye vekâletinde işini gör-dürememiş, hattâ gece üzerine örtmek üzere kullandığı yağmurluğu satmış olduğuna muttali olduğunda Allah bir altındaki sergimi verdim. Üç aydır bu adam sürünüyordu. Zannederim dün işini neticelendirmiştir. Sonra bir takım-ların işi vekâletlerin encümenlerinde kalyor. Şuraya buraya müracaat ediyorlar. Encümen iktinam etmedi, git gel, git gel... Fakat o git gel diyen efendi o zavallının sefaletle vakit geçirdiğini bilemiyor. Bendenize kalırsa, Meclisi Âli her şubeden, yani her encümenenden, ihtisasına göre, birer fahri müfettiş intihap etmeli, bu gibi devairde işi olanların işleri tevhür ettikçe encümene tebliğ etmeli, bunları teftiş ettirmeli, hem devanlarını temin ettirmeli ve hem de süratle vazifelerini gördürmeli.

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu)

— Herkesin haiz olduğu bir haktır. Herkes Meclise müracaatta muhtardır.

YUSUF B. (Denizli) — Derhal makamı aidi-ne şikâyetle olur, öyle müfettiş tayinine lüzum yoktur, efendim.

İKTİSAT V. MAHMUD CELÂL B. — Efendim kendime ait olan arz edebilirim. Yine Meclisi Âlinin arzusuna binaen öğle tatilleri kaldırıldı. Aynı zamanda merkezde, yalnız burada bu öğle tatillerinin kaldırılması sahibi teklif tarafından kâfi görülmediği için mülhakata da tamim edildi ki henüz mülhakata tahriratlar vasıl olmamıştır. Ben kendi vekâletime ait olmak üzere arz ve teyid edebilirim ki: harfiyyen icra ve tatbik olunuyor. Eğer herhangi bir vekâlette, hattâ bendenize ait olan vekâlette bu emre

riayet etmiyen bir memur varsa onların tecziyesi için usul mevcuttur. Binaenaleyh Meclisi Alinizi işgal edecek mühim bir mesele değildir zannedirim. Alâkadar olanlar dikkat etmeyenleri veyahut riayet etmeyenleri tecziye ederler.

MUSTAFA VASFI B. (Tokad) — Eshabı mesalihin tedahülde bir çok işleri vardır.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Eshabı mesalih müracaat ederse bilakis müşkülâta düçar oluyor.

6. — TAKRİRLER

1. — *Canik mebusu Nafiz Beyin, vazifelerine devam etmiyen memurun hakkında ahkâma kanuniyenin tatbiki lüzumuna dair takriri*

REİS — Efendim bu meseleye dair Nafiz Beyin bir takriri var onu okuyacağız.

Makamı Riyaseti Celileye

Öğle tatili ilga edildiği halde memurinin öğleye kadar vazifelerine devam etmedikleri görülmektedir. Vakit ve zamanında vazifesi başında bulunmayan memurun hakkında ahkâmı kanuniyenin tatbiki lüzumunun ehemmiyetle Heyeti Vekileye tebliğini teklif ederim.

Canik mebusu
Ahmed Nafiz

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efendim, bendeniz Encümen müdiranının da muntazam zaman içtima ederek kendilerine mevdu olan işleri biran evvel çıkarmaları lüzumunun da yazılacak tezkereye ilâvesini teklif ederim. (O da doğru sesleri).

REİS — Onu da yazalım.

SALİH E. (Erzurum) — Reis Efendi Hazretleri; arkadaşlarımız diyorlar ki, encümende aynı meseleyi nefsimize tatbik edelim.

REİS — O da doğru.

8. — MAZBATALAR

1. — *Bolu mebusu Tunah Hilmi Beyin, Zonguldak hastaneleri hakkında teklifi kanunisi ve Muvazenei maliye encümeni mazbatası (2/117)*

REİS — Tunah Hilmi Beyin Zonguldak teşkilâtı sıhhiyesi hakkında teklifinin Sıhhiye encümenine havalesi hakkında Muvazenei maliye encümeni mazbatası var, bunu Sıhhiye encümenine gönderiyoruz. (Muvafık sesleri).

2. — *Kütahya mebusu Cemil Beyin, Kütahya'da bir darülhilâfe medresesi tesisi hakkında teklifi kanunisi ve Şeriye encümeni mazbatası (2/60)*

REİS — Kütahya'da Darülhilâfe medresesinin tesisine dair Şeriye encümeni mazbatası var,

onu okuyacağız:

Şeriye encümeni mazbatası

Masarifi mahalli varidatı vakfiyesinden temin edilmek üzere bir darülhilâfe medresesi küşadına dair Kütahya mebusu Cemil Beyin Riyaseti Celileden muhavvel 2 eyfûl 1336 tarihli teklifi kanunisi mütalâa ve müzakere olundu. Menbar feyiz ve irfan olan ve maarifi memlekete, dine ve vatanın terakki ve taalisine her yerde hizmet edecek olan medrese celilenin biran evvel tesis ve küşadına ve müntesibini ilmiye ve ahali islâmiyenin idamei hayat ve diyanet ve adedinin teksiri eshabı vesailinin istikmalî vacibâtı diniye ve dünyeviyeden bulunmağla teklifi mezkûr encümenimize nazarı dikkate alınmış ve binaenaleyh ifayr muktazası siyakinde Riyaseti müşarünileyhaya takdimi karargir olmuştur.

Şeriye En. Rs.

M. M.

Âza

Hüseyin Hüsnü

Âza

Âza

Âza

Âttf

M. Hüktisi

M. Vehbi

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Madamki, mahalli masarifini taahhüt ediyor, her halde küşadını isteriz. (Muvazenei maliye encümenine sesleri).

MEMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahip) — Mahalli Evkafındır. Muvazeneye lüzum yoktur. **Mustafa Sabri E. (Siird)** — Bendeniz Şeriye encümeni namına izahat vereyim.

REİS — Efendim, birde Evkaf encümenine gönderelim mi? (İkisi bir sadaları).

Şu halde Muvazenei maliye encümenine gönderelim.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Hacet yok efendim.

REİS — Pekâla şu mazbatayı kabul ediyormusunuz? Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın.

Abdullah E. (Adapazarı) — Muvazenei maliye gitmeğe lüzum yoktur. (Gitmiyor, varidatı mahalliyeden sadaları).

RAGİB B. (Kütahya) — Efendim, müsaade ederseniz biraz izahat vereyim:

Darülhilâfe medarisi vakfiyesi yani darülhilâfeti aliye medresesi namiyle her memlekette teşkil olunan medreselerin iâşesi varidatı vakfiyeden temin edilir, mualliminin vesairenin maaşatı da muvazenei umumiyeden verilir. Yani İlmîye tahsisatından verilir.

SÜLEYMA NSIRRI B. (Yozgad) — Hazine nin tahammülü yok.

RAGİB B. (Devanla) — Alelûmum yeni teşkil olunan medreseler böyledir. Onun için Muvazenei maliye encümenine gitmesine lüzum vardır.

MEMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahip) — Sahibi takrir masarifi mahalli evkafından temin edilmek üzere teklif ediyor. Yoksa şarta muallak

değil. Bunu temin ederse açar, edemezse açamaz, biter gider.

REİS — Ümiye, Şeriye encümeni mazbatasını kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsın. Kabul olunmuştur.

4. — TEKLİFLER

1. — *Kastamonu mebusu Abdülkadir Kemali Beyle rüfekasının Evkaf kanunu hakkında teklifi kanunisi (2/142)*

REİS — Evkaf kanunu namıyla Kastamonu mebusu Abdülkadir Kemali Beyle rüfekasının teklifi kanunileri var lâyiha encümenine havale ediyoruz.

2. — AZAYİ KIRAM MUAMELÂTI

1. — *Ertuğrul mebusu Halil İbrahim Beyle Kütahya mebusu Seyfi Efendinin mezuniyetleri hakkında Divanı Riyaset kararı*

REİS — Ertuğrul mebusu İbrahim ve Kütahya mebusu Seyfi Efendilerin mezuniyeti hakkında Divanı Riyaset kararı var okunacak. (Okundu).

Divanı Riyaset kararı

Takrirleri merbut Ertuğrul mebusu Halil İbrahim ve Kütahya mebusu Seyfi Efendilere ikişer mah mezuniyet itası Divanı Riyasetçe tensip edilmiş olmakla Heyeti umumiyenin nazarı tasviline arz olunur.

20. XI. 1336

Reis	İdare memuru	İdare memuru
Vehbi	Süat	Ramiz
Kâtip	Kâtip	Kâtip
Rasim	Haydar	

(Muvafıktır sadaları).

REİS — Efendim, kabul buyuruyor musunuz? Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul edildi.

2. — *Aydın mebusu Ahmed Şükrü Efendinin müftülüğü tercih edip mebusluktan istifa ettiğine dair Denizli Mutasarrıflığının telgrafı*

REİS — Aydın mebusu Şükrü Efendinin müftülüğü tercih ettiğine dair Denizli Mutasarrıfının telgrafı var. Onu okuyacağız:

Ankara Büyük Millet Meclisi Riyasetine
Telgraf - C - 26 eylül 1336 - 774.

Aydın mebuslarından Sarayköy Müftüsü Ahmed Şükrü Efendi, ârzai vücüdiyesine binaen mebusluktan istifa ederek kemafissabık müftülüğü tercih eylediği mahallî kaymakamlığının işarı üzerine mâruzdur.

24 - 25 teşrinievvel 1336

Denizli Mutasarrıf vekili
Nazmi

(Kendisi müracaat etmemiş mi? senleri).

REİS — Efendim, istifasını kabul buyuranlar ellerini kaldırsın. Kabul olunmuştur.

3. — *Kastamonu mebusu Rüşti Beyin mebusluktan istifasına dair telgrafı*

REİS — Kastamonu mebusu Rüşti Beyin mebusluktan istifasına dair telgrafı var.

Ankara Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine Kendi arzumu Samsun reji başmüdüriyetini kabul eylediğimden ve her nerede bulunsam vatanımın en naeiz bir hizmetkârı olmakla mubahi bulunduğumdan Büyük Millet Meclisi âzalığın dan istifamın kabulünü Heyeti Celilei muhteremeden rica ve selâmeti millet ve memlekete mâtuf mesaii vatanperveranelerinin her an nâli muvaffakiyet olmak duasım daima tekrar eylemekte olduğumu arz ile en amik hissiyatı hürmetkâranemin kabulünü istirham eylerim.

Kastamonu mebusu
Rüşti

REİS — Efendim, kabul ediyor musunuz? Kabul edenler ellerini kaldırsın, istifası kabul olunmuştur.

7. — MUHTELİF EVRAK

1. — *Mecruhini guzâtı ziyarete giden Heyet namına İzmit mebusu Hamdi Nâmik Beyden mevrut telgraf.*

REİS — Mecruhini guzâtı ziyarete giden Heyetten mevrut telgraf var, okunacak:

Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Akşehir'den:

Karahisar'da üç hastane dahilinde beş zâbit ve otuz beş nefer mecruh guzâtla yüz yetmiş bir hasta efrad ziyaret edilerek Meclisi Âlinin selâmı tebliğ olundu. Mecruhin ve hastagânın tedavisinde, hastanelerin nezafetinde büyük bir itina müşahede edilmiş ve gazi mecruhlarımızla hastalarımızın Heyeti Celilelerine takdimi teşekkürat ve tazimat etmekte bulunmuş olduğumâruzdur.

18. XI. 1336

Heyet namına
İzmit mebusu
Hamdi

2. — *Mecruhini guzâtı ziyarete giden Heyet namına Yozgad mebusu Feyyaz Âli Beyle rüfekasından mevrut telgraflar*

Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Kütahya'dan:

Kütahya'da hastane ittihaz edilen üç bina dahilinde yirmi yedisi mecruh, yüz yirmi yedisi zua-

fa olmak üzere mevcut gazi mecruhtarla hastalarımız yegân yegân ziyaret edilmiş ve Meclisi Âlinin selâmı tebliğ olunmuştur. Mecruh ve hastalarımızın ahvali sıhhiyeleri şayanı memnuniyet bulunduğu ve ikmaline tavassül olunan bazı nevakısı müstesna olmak üzere hastanelerin nizamata ve mecruhin ve hastaların tedavisine ihtimam edilmiş olduğunu arz ederiz.

17. XI. 1336

Yozgad	İzmit	Kütahya
Mebusu	Mebusu	Mebusu
Feyyaz Âli	Hamdi	Cevdet

Büyükkü Millet Meclisi Riyasetine

İlgün:

Konya'da dört hastanede sekiz zabıt, yüz elli nefer olmak üzere yüz altmış dört mecruh ile yüz yirmi iki hasta ziyaret edilmiş ve Meclisi Âlinin selâmı tebliğ olunmuştur. Bu muamele nüvazışkâraneden fevkalâde mütehassıs olan mecruhini guzat ile hastagânın Heyeti celileye karşı perverde ettikleri hissiyatı şükran güzeranelerinin arzına bizi tavsit etmiş olduklarını arz ederiz.

20 teşrinisani 1336

Mecruhini ziyaret heyeti namına
Yozgad mebusu
Fayyaz Âli

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu)

— Allah âfiyet versin.

3. — *Bünyan'a muvasalat eden Kayseri mebusu Âlim Efendinin telgrafı*

REİS — Kayseri mebusu Âlim Efendinin bir telgrafı var:

Ankara'da Büyük Millet Meclisi Riyaseti
Celilesine

27 teşrinievvil 1336

Biavnillâhi taalâ Bünyan'a muvasalatla tavafürü ömrü ikbali fahimaneleri daavatına müdavemetle rüfekayı kirama arzı hürmet ve muvaffakiyetlerini eltafı süphaniyeden mütezarrı bulunduğumu arz ederim.

Âlim

(Teşekkür ederiz sadaları).

4. — *Müskirat gibi kumarın da meni temen-nisine dair Maraş'tan mevru mahzar*

REİS — Müskirat gibi kumarın da meni hakkında Maraş ahalisinin bir mahzarı var, onu okuyacağız. (Okundu):

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti
Celilesine

Nuru İslâmiyetin lemean ve ümmeti Muhammedin refahı hal ve saadeti bâl ile idamei hayat

eylemesi mensubiyetiyle şeref yap olduğumuz dini mübini Ahmediyec ve şeriatı garrayı muhatara ahkâmı celilinin bihakkm ierasına mütevakkr olduğu nususı katia ile müspettir. Merbutiyetiyle kesbi fahreylediğimiz şeriatı garra ahkâmının inhitatiyle bir çok zamandanberi ademi ierastı tevali ve müsebbip ve mütecasirininin dairei meşruiyette darp ve tenkiliyle muhafazai ahkâmı şeriat edilmek eihetine gidilmesi tenakus ettikçe şevket ve mehabeti islâmiye tenezzül ve tezelzüle maruz olmakta ve enzari âdâde lâşey hükmünde kalarak nuru islâmiyet sönmeğe ve Ümmeti Muhammediye günbegün envai felâkete ve izmihlâle duçar olmakta ve bu yüzden bilcümle kulübü mü'minin kan ağlayıp sahai selâmet ve rahata çıkmak ancak takarrübü ilâhının inzımamına muhtaç olup bu ise bütün âlemi islâmiyetin mensup oldukları dini celil ahkâmı münifesiyle bihakkm âmil, mâ-maza seyyiatlerine nadim ve bütün kalplerini Allaha rapetmekten başka çarei yegâne ve halâs tasavvur edemiyerek bu da ancak nafizül-emir bir kumandanın meriyüliera ve katiyülme-fat neşredeceği emri kâti ile husulpezir olacağına emin ve mutmain olarak muntazır iken Cenabı feyyazı mutlakın zâtı samileri gibi bir hâdimi din ve Devlet ve hamii mülk ve milleti halk buyurduğuna yalnız Maraş müslümanları değil bütün yer üzerinde yaşayan Âlemi islâmın secdei şükranı vararak Cenabı haliki yez-dane bihududu payan billisan velenan arzı mahmedet eylemeleri vazifei mütehatteme olmuştur. Cenabı hakkın zâtı ulviyet sematı mecmail kemâlâtlarına tahsin ve ihsan buyurduğu cümle tevfiyatından olarak bu defa müskiratın meni hakkında şerefvarit olan emrû celili devletlerine bütün Maraş ahali islâmiyesi teşekküratı fevkalâde ile izdiyadı ömrü devlet ve şanı şevketi fahimaneleri duayı mefruzüledasını yekzeban olarak virt ittihaz etmiş olduğumuz ve bu gibi nice ahkâmı şer'iyenin ierasına muvaffakiyet ve mazhariyetle dini ilâhiye ve âlemi islâmiyete yardım eylemenize duahân bulunduğumuzu maliftihar arz ederiz ve kumarçılığın menine dair de bir kanunu müessirin neşrini istirham ederiz.

Eddat

Moşayihî ilmiyeden Nakibüleşraf ve Camii kebir
Abdülcelilzade Müderris Cenanzade
Ömer Ali Memed Emin

(Gürültüler, muvafık sadaları, kabul sadaları.)

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu)

— İmkân varsa şunu ben kabul ediyorum ve nazarı dikkatinizin celbedilmesini teklif ediyorum. Takrir şeklinde Lâyiha encümenine gitsin.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Bendeniz bunun için esasen bir lâyiha hazırlamıştım. Yarı takdim edeceğim. Emrederseniz Lâyiha encümenine gitsin.

NAFİZ B. (Canik) — Müsaade buyurur musunuz söz söyleyeyim? Efendim, bu mazbatanın mündericattı Meni müskirat kanunu dolayısıyla Heyeti celileye teşekkürden ibarettir. Meni müskirat kanunu veçhile bir de kumarın meni hakkında bir kanun yapın diyorlar. Mahallî ahâlisinin bundan maksadı kumar hakkında şimdiye kadar Hükümetçe mevcut olan ahkâmı kanunîyenin oraca tatbik edilmemesinden ibaret olsa gerek. Çünkü Kanunu cezanın iki yüz bilmem kaçını maddesinde kumar oynamağı kendisine sanat ittihaz, hattâ itiyat edenler hakkında epeyce ağır ceza vardır. Zannedersen üç aydan altı aya kadar hapis cezası vardır. Eğer bu ceza kâfi gelmiyor da teşdidi lâzımsa onu bilmem. Fakat (Oynayanlar için sadaları) kumarı itiyat değil; bir defa oynayanlar için ceza yoktur. Bunlar ceramî itiyadiyedir. Yani aile beyninde vukubulan sirkate müşabihdir. Aile beyninde sirkat vukubulursa ilk defasında tecziye edilmez. İkinci, üçüncü defa olursa o zaman tecziye edilir. Kumar da böyledir. Bir kere kumar oynayanlara kanunen ceza yoktur. Fakat itiyat edenlere ceza vardır.

NECİB B. (Ertugrul) — Öyle ise o kanun fena.

NAFİZ B. (Devamla) — İtiyat edenlere ceza vardır, ağırdır. Eğer teşdit ederseniz o başka. Fakat ahkâmı kanuniye mevcuttur.

REİS — Rica ederim müsaade buyurun Beyefendiler. Meclisin haleti ruhiyesinden anlaşılıyor ki Meni müskirat kanunu gibi bir kanun yapılsın...

SALİH Ef. (Ersurum) — Efendim, kanun yapmak kolay. Fakat tatbiki çetin. Müskiratı men için bir kanun yaptık. Lâkin memlekette esrar intişar etti. Bugün her köşede binlerce insan esrar içiyor. Halbuki esrar vücudta daha muzirdir. Bütün beşeriyeti mahvediyor. Menetmek çaresi yoktur.

MUSTAFA VASFİ B. (Tokad) — Memurların birisi bile cezalanmadı.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Meni müskirat kanununun esnayı müzakeresinde bu kanunun halkın ruhiyat ve hissiyatı üzerinde iyi bir tesir iera edeceğini bendeniz bu kürsüde arz ve izah etmiş idim. Şu mahzar; bu noktai nazarımızı tamamıyla meydana çıkarmıştır. Milletlerin hissiyatı necibesine müstenit olan ıslahat ve teceddüdatın nafiz ve müessir olduğunu şu mahzar pek açık olarak ispat etmektedir. Bitabi Büyük Millet Meclisi bir İslâm Meclisidir ve bizim bütün mukarreratımız, bütün ıslahatımız islâmî esaslara istinat edecektir. Bu zaruridir. Binaenaleyh Maraş ahâlisine; Meclisimizin bir İslâm Meclisi olmasına nazaran bu temenniyatımızın tabiatıyla husul bulacağı merkezinde bir cevap verilmesi ve saniyen; Büyük Millet Meclisinin kabul ettiği Meni müskirat

kanununun tatbikatına, Büyük Millet Meclisinin muhafazai haysiyet ve şerefi namına, daha ziyade itina olunmasının Heyeti Vekileye tebliği... (Pek doğru sadaları).

Ve salisen : Kumar hakkındaki ahkâmı cezaîyenin tamamıyla ve hakkiyle tatbiki hususunun yine Heyeti Vekileye iblâğıyle beraber eğer o ahkâmı cezaîye gayri kâfi geliyorsa...

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Gayrikâfidir.

HASAN BASRİ B. (Devamla) — Bunun hakkında da ahkâmı münasibe vazını Heyeti muhteremeden istirham ediyorum. (Kabul sadaları).

REİS — Efendim, Heyeti âliyenizin haleti ruhiyesinden bana inikâs eden şey; herhalde bu mahzar bir teklifi kanuni gibi Adliye encümenine gitsin. Adliye encümeni... (Hayır, hayır sadaları). Efendim, ben söyleyeyim de yine kabul etmeyin. Efendim, Adliye encümenine gitsin, Adliye encümeni eski kanuna yeniden ilâ ve edilecek bir şey varsa bir madde kanuniye yapınlar, getirsinler. (Muvafık sadaları). Kabul edenler ellerini kaldırsın. Kabul olundu, Adliye encümenine gitti.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Reis Bey! meni müskirat kanununun hakkiyle tatbikına dair olan teklifimin de lütfen reye vazını rica ederim.

REİS — Basri Beyin teklifi kabul buyuruluyor mu? Tensib ediyorsanız bu da ayrıca Heyeti Vekileye yazılsın. (Muvafık sesleri).

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Meni müskirat kanunu mülhakatta harfiyen tatbik ediliyor, maatteessüf burada katiyyen tatbik edilmiyor, dipte köşede sarhoş gezenin hesabı yok.

REİS — Heyeti Vekileye yazılmasını kabul buyuranlar ellerini kaldırsın. Heyeti Vekile Riyasetine yazılacak.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Maraş'a, arzettiğim veçhile cevap yazılsın. Her halde cevap verilmesini teklif ederim.

8. — *Amasya jandarma efradından Hasan-oglu Halil'in jandarma meslekinden tardıyla 3 sene müddetle küreğe konulması hakkında Amasya İstiklâl mahkemesinden mevrut telgraf.*

REİS — Amasya'da İstiklâl mahkemesinden mevrut bir telgraf var, onu okuyacağız:

Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Amasya jandarma efradından 315 tevellütlü Hasanoglu Halil'in kendisine teslim edilen bir neferin firarına sebebiyet verdiği bilmuhakeme sabit olmakla yeni jandarma kaydolanması ve şimdiye kadar mucibi ceza bir hareketi görülmemesi ve bu fiili bir menfaat ve kasıt mukabili ihtiyari de sabit olmaması esbabı muhaffeden görülmele merkumun jandarma

meslekinden tardiyile üç sene müddetle küreğe konulmasına vicahen ve müttehiden karar verildiği maruzdur ferman.

Istiklâl mahkemesi	Bursa mebusu
Heyeti	Hüseyin Necati
Saruhan mebusu	Canik mebusu
Mustafa Necati	Memet

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu)

— Bunun münasebeti nedir? Bizim bildiğimizde göre İstiklâl mahkemeleri İstiklâli tammeye maliktirler. Kavanini mevcude dahilinde karar vermek hakkını haiz oldukları gibi kavaninin fevkına çıkmak suretiyle de karar ittiha-zına salâhiyettadırlar. Böyle bir jandarma neferinin affı veya teçziyesi için karar ittiha-zı bu Meclisle alâkadar bir şey değildir.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Efendim, bu vesile ile bir teklifimi arz etmek isterim. Mese-lâ: Eskişehir İstiklâl mahkemesi gayetle mühim bir karar vermiş ve idam cezasıyla netice-lendirmiştir. O da Kazak Süleyman Paşa haini-dir. Bu mahkemenin kararı ajansla ilân edilirse öyle diyebilirim ki her yerde âdetâ bir idam cezası yapılmış gibi o derece tesirini göstermiş olur. Binaenaleyh Makamı Riyasetçe İstiklâl mahkemelerine tebliğ edilsin. Mühim kararlarını, bhusus idam cezalarını süratle ajansa bildirsinsinler, ajansla neşir ve ilân edilsin.

REİS — Efendim, böyle eşhası teçziye etmek salâhiyetleri dairesinde olduğundan dolayı kendi salâhiyetleri icabı cezalarını versinler. Bu yolda kendilerine tebliğ edelim. Münasib görmüşünüz?

BİR MEBUS — Ceza gayet ağırdır. Bir nefer firar etmekle bu ceza verilmez.

NECİB B. (Mardin) — Niçin buraya telgrat çekiyorlar?

MEMDUH B. (Karahisar şarki) — Efendim, bendeniz verilen ceza hakkında bir şey söyleyeceğim. jandarmanın bir nizamnamesi vardır ki bu nizamnameye nazaran bir nefer katıyyen tek başına vazifeye gönderilmeyecek. Binaenaleyh bu nefer mesul değildir. Bu neferi tek başına vazifeye gönderdiğinden dolayı kumandanı mesuldür. Bundan dolayı bu nefere gadir oluyor. Nazarı âlinize arz ederim efendim (Doğru sadaları).

MUHİDDİN BAHA B. (Bursa) — Efendim, bu telgraf berayi malûmat arz edilen bir havadisi getiriyor. münakaşa ve müzakereye vazodilmek için değildir. Çünkü esasen Heyeti Celile kararını vermiştir; İstiklâl mahkemeleri derececi nihaieyede karar vermek salâhiyetini haizdirler. Binaenaleyh bu malûmat kabilindedir, mevkii müzakereye konması doğru değildir.

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu)

— Memduh Bey arkadaşımız mühim bir şeyden bahsettiler. Hakikaten bu mesele şayanı ehemmiyettir. Onun için bunun nazarı itibara

alınmasını rica ederim. Jandarma kumandanı kim ise hakikaten o mesuldür. O sebebiyet vermiştir. Çünkü bir neferi tek başına vazifeye göndermek memnurdur.

NECİB B. (Mardin) — Bu telgrafın niçin buraya yazıldığını istizah edelim.

REİS — Müsaade buyurunuz, Anlaşılmadı ise bir daha okunsun (Hayır hayır sesleri).

NECİB B. (Mardin) — Bakalım ne esbaba mebni yazıyorlar Sebehi sorulsun.

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Sorulsun kendilerinden.

REİS — Beyefendinin bir teklifi var, kendilerinden sorulsun diyor. Kabul edermisiniz? Bu yolda yazılmasını kabul edenler ellerini kaldırsın, kabul olundu.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Efendim, lütfen teklifimin reye vazını istirham ederim. İstiklâl mahkemelerinin mühim olarak verdikleri kararların ajans vasıtasıyla ilân edilmesi için kararların süratle ve doğrudan doğruya mahkemelere ajansla bildirilmesini teklif ederim.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — İstiklâl mahkemelerinin bulunduğu yerlerde ajans muhabiri olanlar malûmat kabilinden ajansa yazarlar, onlar da neşrederler. Nitekim görüyoruz.

BİR MEBUS — Memduh Beyin teklifi ehemmiyetlidir.

REİS — Hilmi Beyin teklifini kabul buyuranlar ellerini kaldırsın.

MEMDUH B. (Karahisar şarki) — Nefer çok mağdur oluyor efendim. Bendenizin de teklifimi reye koyunuz.

REİS — Memduh Bey buyuruyorlar ki: Yalnız bir neferi terfik etmek kanunen caiz olmadığı haldé onu terfik eden zat, kumandanı mesul olsun. Bunu kabul buyuruyor musunuz? (Hay hay sesleri)

2. — *Karahisar sahib mebusu Mustafa Hulûsi Efendinin emvali eytam hakkında teklifi kanunisi (2/141)*

REİS — Emvali eytam hakkında Karahisar mebusu Mustafa Hulûsi Beyin bir teklifi kanunisi var, Lâyiha encümenine gönderiyoruz.

3. — *Rusya'ya gidecek heyete memur edilen Mentеше mebusu Doktor Tüfrik Rüstü Beyin mezun addedilmesine ve yerine Kastamonu İstiklâl mahkemesine bir âza intihap edilmesine dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi*

REİS — Efendim, şimdi Tüfrik Rüstü Beyin tetkikatı fenniye ve ilmiye heyetine ithal edildiğinden mezun addedilmesi hakkında Heyeti Vekileden mevрут tezkere var (Gürültüler) Efendim rica ederim daha okunmadı.

Bu tâyin hakkında Tokad mebusu Nâzım Beyin bir takriri var. Tezkere ve takrir okunsun, ondan sonra söz söylersiniz, kabul veya reddedersiniz.

KÂTİP HAYDAR B. — İlkevel Heyeti Vekileden gelen tezkereyi okuyacağım.

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Büyük Millet Meclisi Kastamonu muntakası İstiklâl mahkemesi âzasından Doktor Tefvik Rüstü Beyin Şarka gidecek tetkikatı fenniye ve ilmiye heyetine tâyini hasebiyle mumailayhden inhilâl eden mahkemei mezkûre âzalığına diğer bir zatın intihabını ve Tefvik Rüstü Beyin vazifesi devam ettiği müddetçe mezun adedilmesi hakkında muktazî muamelenin ifası ve neticenin işarını rica ederim efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi
Mustafa Kemal

KÂTİP — Şimdi efendim, Nazım Beyin takririni okuyorum:

5. — Tokad mebusu Nazım Beyin, *Menteşe mebusu Doktor Tefvik Rüstü Beyin Rusya'ya gidecek heyete tâyininin Meclis kararı olmadıkça muvafık olmadığına dair takririni.*

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Hariciye vekâletinden Petresborg Sefareti naiyetine memur edilen Tefvik Rüstü Bey Meclisimiz âzasından olmakla beraber İstiklâl mahkemesine de Meclisçe müntehap olduğundan Meclisi Âminin reyini alınmaksızın bu hizmete tâyini muvafık değildir. Bu cihetin tashih olunmasının Hariciye vekâletine tebliğini teklif ederim.

Tokad mebusu
Nazım

MEMET ŞÜKRÜ B. (Karabısarı sahib) — Şark âleminde vukubulan inkilâbın mahiyeti ilmiyesini tetkik etmek üzere gidecek heyeti murahasasının her halde bu işe kifayeti olması lâzımdır. Bendeniz şahısların kifayeti ilmiyesi hakkında söz söylemekten ise kendi noktâ nazarıma göre gidecek zevatın Meclisçe intihap edilmesini daha muvafık buluyorum. Meclisi Âliniz göndereceği zevatı kifayeti ilmiyelerini nazarı dikkate alarak intihab eder ve bu da muvafık olur. Binaenaleyh, bu; doğrudan doğruya Hariciye vekâletinin yapacağı bir iş değildir. Hariciye vekâleti sefirini, murahasalarını şebhenderlerini ve sairesini gönderiyor. Onlara biz bir şey dediğimiz yok. Madamki şark âleminde vukubulan inkilâbın mahiyetini tetkik edeceğiz. ve o tetkikat Meclis namına olacaktır ve biz de o tetkikata göre memleketimize yeni bir vaziyet vereceğiz, binaenaleyh, göndereceğimiz adamları bizim intihap etmeliğimize lâzımdır. Yoksa herkesin böyle yanına bir adam takip götürmesi doğru değildir.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Geçenlerde şark illeri kurultayında bulunmuş olan iki murahasam mülâkatını havi bir kaç gazeteyi okudum. (Açıksöz) gazetesi diyor ki: « Türkiye namına gönderilecek zevatın her halde Türkiyenin hakiki mümessili olması lâzımdır. Orada, yani Moskova'da, bir iki genç vardır ki, bunlar Türkiye halkının hakiki ihtiyaç ve temayülâtından bâm başka bir surette hattı hareket takip ediyorlar. ve takip ettikleri bu hattı hareketle Türkiyenin âlemi islâm nazarında yüksek olan mevkiini düşürüyorlar. Binaenaleyh, diyor, « Türkiye Büyük Millet Meclisini temsil etmek üzere gönderilecek zevat bilhassa Türkiyedeki efkâr ve hissiyatın komonizm ile ne derecelerde kabili olacağını hakkiyle tetkik edebilir. Ulemadan, sonra Rusya'nın vaziyeti hâzrai hukukiesiyle Türkiye'nin hukukiyatını mukayese edebilecek hukukşinasandan, sonra Türkiye'deki vaziyatı fenniyeyle lâ-yikiyle kavrayabilecek erbabi fünundan ve fakat, diyor, tecrübeli, kanaatında hür, hiç bir fırkaya, hiç bir tarafa gayri mütemayil, yalnız vicdanının hükmiyle hareket eden adamların gönderilmesi lâzımdır » tarzında beyanatta bulunuyor. Efendiler bu beyanatı haddi zatında hem doğru, hem gayet mühimdir.

FERİT B. (Çorum) — Tetkikatı ilmiye ile alakası yoktur ki..

HASAN BASRİ B. (Devamla) — Biz Rusya'da icra edilecek tetkikatı ilmiyeye müsteniden burada bazı hattı hareket ittihazına mecburuz Eğer tetkikatı ilmiyede yalpa yapılır ve bir yanlış teşkilâta müsteniden ıslahat ve tecedüdata kalkırsak bu ıslahat ve tecedüdat memlekette sökmez, yürümez, bunu yürütebilmek için halkın tam mânâsıyla mümessili olabilecek ve demin arzettiğim evsafı bihakkinin haziz olan zevatı göndermek lâzımdır. Türkiye'de hâsıl olan en ufak cereyanlar bile dalgalana dalgalana büyüyor ve Rusyada bu cereyanları fevkalâde ehemmiyet veriliyor.

MUSTAFA VASFİ B. (Tokad) — Allah, Allah biz burada bir şey duymuyoruz. Nasıl oluyor?..

HASAN BASRİ B. (Devamla) — Binaenaleyh Türkiye'de yalnız bir kısmının cereyanı efkârına tercüman değil, fakat bütün halkın hakiki ihtiyaçlarına, cereyanlarına tercüman olacak adamların gönderilmesi derece vücutta-dır. Binaenaleyh, bendeniz şahıslardan bahsetmek istemiyorum ve bu beyanatınla hasa kendimi oraya göndertmek emelinde bulunmuyorum. Çünkü Meclisin içinde en âciz kendimi görüyorum. (İstağfürullah nidaları). Binaenaleyh efendiler, memleketin hakiki mümessilleri gönderilmeyecek olursa biz yolunuzu sapmış, yanlış meceralara gitmiş, hakiki halktan tamamıyla ayrılmış oluruz. Binaenaleyh, bu cihet-

lere Meclisin nazarı dikkatini celbeder ve bu hususta fevkalâde bitarafane ve ilmi düşünülmesini istirham ederim.

ŞEYH SERVET Ef. (Bursa) — Muhterem arkadaşlar, bendeniz bu meseleyi biliyorum. Vehminin ziyadeliğinden, derinliğinden midir nedendir, o kadar büyük ve o kadar mahiyeti kutsi olarak görüyorum ki, zannederim bu günkü hâdisatımız arasında bundan daha mühim, bundan istikbal için daha azim bir mesele karşısında kalmamışızdır. Sebeplerini arzedeğim : Şimdiye kadar, yani bizim dediğimiz zaman, Türkiye'nin değil, âlemi islâmın zararları iki şeyden hâsıl olmuştur. Bizim böyle şaşırarak derecede sabit hayat tanziminden âciz kalacak derecede ahval karşısında kalmaklığımız iki şeyden neşet etmiştir. Birisi: Kâinatın, hâdisatı mütehadise ve müteceddidesini istiknah etmek lüzumunu şanına lâyük olacak derecede takdir edemediğimizden, kâinatın hâdisatı müteceddidesi seylânından kendimizi kurtarmak imkânı da hilkat, tabiat noktai nazarından mümkün olmadığından dolayı o hâdisat gelmiş, bizim haberimiz olmayarak o hâdisattan bizim bigâne olduğumuz halde kalplerimize, ruhumuza gökmüş zararları hükümferma olmuş kuvayı hayatiyemizde bazı faideleri var idiyse de o hâdisatın pek çok faydalarına o zararlar bizim hayatımız üzerinde galebe etmiş, kendimizi kaybetmişiz. Biz neyiz? bunu bilemeyecek bir hale, bir vaziyeti hayatiyeye girmişiz. Binaenaleyh, bu gün şarkta hâdis olan hâdisat şimdiye kadar olan hâdisat gibi değildir. Beşeriyet yaradılışından beri bu âna kadar mâruz olduğu hâdisatı içtimaiye ve siyasiyesine veda etmek ihtimali galibi önünde bulunuyor. Yeni bir devreî hayata, yeni bir safhai hayata girmek zarureti bütün beşeriyet görüyor. Girer, girmez. Girecek, giremeyecek, yapacak yapmayacak. Bilmem, lâkin bu zarureti hayatiye muhakkaktır. İlimen de, tecrübeten de bu muhakkaktır. bu mevcut olan sui tefehhümatı hayatiyeye bir nihayet verilmezse beşeriyet ademi mutlaka doğru gidiyor. Tabii ademi mutlaka gitmek istemiyectir. Bu tezahümü tahdit etmek, burada durmak, bir haddi fasıl bulmak, yeniden hayat kaideleri tahdit etmek, tesbit etmek zarureti duymıyan hiç bir beşer ruhu zannederim yoktur. Şu halde demek ki, bu hâdisat ve bunun tetkikatı ne derecede ehemdir. Bu mukaddememden zannederim malûm olmuştur. ve ümit ederim ki, mâlûmunuzdur, bunun ehemmiyetinin bir veçhesi, bir ciheti de bizim, yani islâm âleminin hususiyeti hayatiyesine taallük eder. Yani bugün şarkta zâhir laon hâdisat ile Islâm hayatı esasıye içtimaiyesinin, islâm ananâtı ruhiye ve esasıyesinin alâkası ne cihetlerdendir, alâkai ilmiyesi nelerdir? Bunu katî delâil ilmiye ve diniye ile tesbit etmek zarureti katıyesi de vardır. Sebep! Mademki, bu hâ-

disat yürüyor. Bunun önünden kaçmak, bir tarafta durmak ihtimali yoktur ve durmak doğru değildir. Mütevahhiş, mutezil olarak âlemi hayatta yaşamak zamanları geçmiştir. Şu halde bu vecihten halli neden lâzimgeliry denilirse tabii bütün islâm âleminin bu hayatla alâkadar olması iki veçhile gayet ehemdir. Bir veçhi, bizim islâm olmaklığımız itibariyle, bütün âlemi islâmla olacak vahdeti hayatiyemiz itibariyle ehemdir. İkincisi de, islâm âlemi tasvir edilmeyecek bir kemiyeti haizdir. Üç yüz bu kadar milyon nüfusa maliktir. Bu mefkûrenin, bu hâdisenin ilmi vücudda sübutu; yahut ademi sübutu itibariyle de büyük bir rol oynar. Âlemi islâmın keyfiyet ve kemiyeti azim miktardadır. Binaenaleyh islâm âlemi bu mevcut mefkûre ile alâkadar olmak için her şeyden evvel esasatı diniyesinin tetkik zarureti hisseder. Biz islâmlar, Türkiye müslümanları hissettiğimiz gibi zannederim ki, hariçteki müslümanlar bizden daha ziyade hissediyorlar. Neşriyat âleminde görülüyor ki, bununla alâkaları ziyadedir. Şu halde bendeniz şöyle demek istiyorum ki: giden heyette, bugün gerek beşer hayatı üzerinde mevcudiyetini hissettirmiş olmak üzere tecelli etmiş bütün ilimlerle, bütün fenlerle alâkadar olan müteadit mütehasıslar bulunması lâzımdır. (Doğru sadaları). Evet bugün isimleri mevzuubahis olan zevat bu tahassusattan nakıstır demek istemiyorum. Kaçiyen hatırıma da gelmemiştir. Yalnız şunu demek isterim ki: gayet mühim olduğu için hatıra gelen şahısları doğrudan doğruya göndermekten ise ihtiyata riayet etmek daha ensep ve elyaktır. Mahiyetindeki azameti tecelli ettirebilmek için Meclisten gitmek, Meclis namına tetkikatını yapmak mühim olduğu için, mahiyetinde daha ziyade kudsiyeti temerküz ettireceği için Heyeti Vekile arkadaşlarımız münasip olan şahsiyetleri bildirebilirler. Onlar bizim arkadaşımızdır, biz de ariz ve amik düşünerek, hatır gönül düşünmiyerek, o şahsiyetler mi münasip? ve başkaları mı münasip, bazıları ondan daha münasip mi, diğeri daha ziyade mi münasip? Bunları zannederim lâyük olduğu veçhile pişi teennüüle alarak Meclisten intihap etmek, Meclis namına tetkikat yapmağa göndermek ve buna lâyük olan ehemmiyeti atfetmek cihetini teklif ederim arkadaşlar...

MUSTAFA LÜTFİ B. (Siverek) — Muhterem arkadaşlar; Rusya heyeti tetkikiyesi hakkında Basri Bey kardeşimizin, Şeyh Servet Efendinin ve Şükrü Beyin mütalâalarına aynen iştirak ederim. Bendeniz onların söylediği zemin üzerinde fazla söylemeği zait addederim. Yalnız bendeniz esasen Rusya'lı olduğum için Türkiye'de yedi senedenberi bulunduğum için gerek Rusya müslümanlarının ve gerek Rusların ahvali ruhiyesini biliyorum.

HACI ŞÜKRÜ B. (Diyarbakir) — Affeder-siniz Beyefendi Rusyalı mısınız?

MUSTAFA LÜTFİ B. (Devamla) — Evet Rusya'yım, eedadımda Rusya'lıdır, bendenizde Rusya'yım. Rusya'da milletime göstermiş olduğum fedakârlıktan dolayı bendenizi 1328 de hudut haricine nefi ettiler, dokuz ay hapis olduktan sonra...

HACI ŞÜKRÜ B. (Diyarbakir) — Şimdi Osmanlı mısınız?

MUSTAFA LÜTFİ B. (Devamla) — Evet şimdi Osmanlı'yım. Osmanlı tabiiyetini ihraz ettiğinden iftihar ederim. Şimdi Efendiler Rusya müslümanlarının ahvali ruhiyelerini size arzede-yim. Bugün Rusya'ya başı fesli bir müslüman giderse aman halifenin adamıdır diye omuzla-rında gezdirirler. Rica ederim. Rusya müslüman-larının hissiyatından hakkıyla istifade edelim. Bendeniz temmuzda bu, ilk Kürsüyü muallâya çıktığım vakit Rusya'ya müteaddit heyetlerin gitmesini ve orada tetkikatı ilmiyede bulun-masını arzetmiştim. Benim bu mâruzatıma karşı Paşa Hazretleri buyurdular ki; Kafkasya'ya bir çok heyetler gönderdik, yani askerler, zâbitler gönderdik. Fakat demin arzettiğim mesele; o zâbitanın gitmesi değildir, Heyeti ilmiyenin git-mesidir. Mütefekkirinden gitmeli. Onların ah-vası ruhiyesi hakkında tetkikatta, tettebbüatta bulunmalı, oradaki müslümanların ahvali ru-hiyesini ve hissiyatlarını anlayıp gelip buraya malûmat vermeli. Ona göre biz de hattı hareke-timizi tahdit ve tâyin eylemeliyiz. Fakat biz geç kaldık efendiler!. Neden? affımıza mağruren bir tâbir kullanacağım, rica ederim itiraz etmeyiniz, hamiyetim, viedanım beni mecbur ediyor. Bizde hodbinlik vardır. Yedi aydır, sekiz aydır bugün Millet Meclisi açılmıştır, öyle fırsatları fevt et-tik ki, telâfisi kabil değildir. Bugün mademki âlemi islâmın necat ve felâhını arzu ediyoruz, içimizde Şeyh Sünûsi Hazretleri gibi bir vasıta var. Onun riyaseti altında bir heyeti ilmiye gön-dererek, bütün âleme karşı vaziyetimizi anlat-mak fena mı olur? Efendiler rica ederim. Bugün bizde on, on iki milyon nüfus var. Rusya'da dört misli bundan fazladır, bugün Rusya müslümanları bizim ahvali dahiliyemizi, meziyetimizi, vaziyeti-mizi tamamiyle anlayamıyorlar. Anlanmış olsalar onlardan pek çok istifade ederdik. Maalesef istifadeyi biz kendi elimizle yıktık ve bunun telâfisi kabil değildir. Şimdi (Elmazi lâ yüzker), (Meza ma maza) şimdi Heyeti Vekile heyeti tet-kikiye göndermek arzusundadır. Rica ederim bunun, bu heyeti tetkikiyenin Heyeti Vekile tarafından tâyin olunarak oraya gönderilmes-i nin menfaatinden ziyade pek çok mazarratını gö-receğiz. (Çünkü buraya bir adam gelmişti. Res-mî olarak gelmişler. Fakat onların resmiyeti neden ibarettir? Huzuru âlinizde söylemeği mü-nasip görmüyorum. Onlardan işittiğim söz bu-

gün Azarbaycanlıların düşmüş olduğu varta bizim yüzümüzden olmuştur. Yani oradaki zâbi-tan ve askerlerimizin yüzünden olmuştur. Bu Azarbaycanlılar evvelce askerlerimizi kucakla-dığı halde bugün selâm verirken başlarını çeviri-yorlar. Rica ederim, bunu resmî bir encümeni-mizden işittim. İftira etmiyorum. Şimdi madem-ki Heyeti Vekile hissetmiş Rusya'ya heyeti tetki-kiye göndermeğe lüzum görmüş, fakat o hak Büyük Millet Meclisinin muhterem âzalarındır. İçinizden intihap edersiniz, her şeyi ehline tev-di edersiniz, ondan istifade ederiz. Heyeti Ve-kile Rusya müslümanlarının ahvali dahiliyesini bilmediği gibi, Rusları da anlayamadı. Binaen-aleyh rica ederim kaş yapayım derken göz çı-karmayalım. Hakkıyla adam göndereyim. Geçen-lerde Kastamonu'den gelen bir telgraf üzerine, arkadaşımız istikiâl mahkemesi âzalarından Tefvik Rüstü Beyden gelen bir telgraf üzerine - Fakat onun şahsına son derece hürmet ede-rim - Yalnız ora müslümanlarının hayatını bil-diğim için bir arkadaşımın birine dedim ki, bu arkadaşımın Rusya'ya Büyük Millet Meclisi namına olarak gitmesi muvafık değildir. Ha-miyeten söyledim. Dedi efendi, oraya gönderilen adamlar Türkiye komünist fırkasına mensup olan-lardır. Oraya gidip komünistlerin ahvali ruhi-yesini anlayacaklar, sonra bize malûmat verecek-ler. Rica ederim, oraya gidecek heyet... (Gürül-tüler).

FERİD B. (Çorum) — Mahalle kahvelerini-deki rivayetleri de söyleyeceğiz...

MUSTAFA LÜTFİ B. (Devamla) — Sözü kesmeyiniz rica ederim. Mademki Türkiye komü-nist fırkası namına gidiyorlar. Neden Huzuru âlinize teklif ediliyor? Türkiye Büyük Millet Mec-lisi komünist değildir. Komünist namına giden komünistlik tahsisatından alır. (Sadede efendi sa-dede sadaları) mademki Türkiye Büyük Millet Meclisi namına gidiyor ve âlemi islâm namına gi-diyor, Türkiye Büyük Millet Meclisi' âzalarının intihabiyle gitmeli ve o suretle tahsisat verilmeli. Sonra komünist namına gelince; değil ki Büyük Millet Meclisinde Türkiye'de bir komünist fikri, rubu zaunetmemki olsun, olamaz ve yalnız baş-na geydiği kalpağını kırmızı şeritle çevirmekle olamaz. Böyle komünistliği ben reddederim. (Gür-ültüler).

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Rusya'ya gidecek olan heyetin ehemmiyetin-den bilhassa Şeyh Servet Efendi Hazretleri lü-zumu kadar bahis buyurdular. Onun için uzun uzadıya söz söylemeğe lüzum yok. Yalnız şurasını arzetmek isterim ki, bizim başımıza gelen bütün felâketler hiç bir mesleği tettebbü etmemekten ile-ri geliyor. Hiç bir meslekte malûmatı katiye edine-medüğümüzden ileri geliyor. Arzetmek istediğim eehli umûmiden ileri geliyor. Hiç bir meslek hak-kında esaslı bir tettebbü ıera etmemekliğimizden ileri geliyor. Heyeti Vekilenin Rusya'da cereyan

eden bolışevizm ahvalini, gerek şekli ilmide ve gerek sureti ceryanı itibariyle tetkika bir heyeti memur etmesi şayanı teşekkürdür. Çünkü cehaletimizi izale edecek, bolşevizm hakkında nakıs olan malûmatımızı itmam edecektir. Yalnız söz söyleyen arkadaşlar öyle bir tarzda idarei kelâm ettiler ki zannederim maksatları Heyeti Vekileyi ayrı, Meclisi ayrı göstermek değildi. Fakat, diyorlar ki, buraya gidecek heyetin her halde bir çok mesalik erbabından mürekkep büyücek bir heyet olması ve bilhassa o civar ahalisinin hissiyatıyla, ruhiyle alâkadar bulunacak arkadaşlardan intihabı meselesidirki bendeniz intihabın - Arkadaşların affına mağruren - intihabın aleyhindeyim. Çünkü hiç bir arkadaşımı bittabi cehil ile ittiham etmek için söylemiyorum, hayatta insanların mesleği taayyün etmiştir. Arkadaşların içinde bazıları vardırıki mülkiye işleriyle iştiğal eder, mülkiyeyi bilir. Bazıları vardır ki, tasavvuf-la iştiğal eder, tasavvufu bilir. Bazıları iktisadiyatla müsteğildir. Bazıları çiftçilik ve ticaretle iştiğal eder.

Binaenaleyh olabilir ki; ilmi olan tettebbuat, arkadaşlarımızın ihtisas dahilinde olmıyan kimse-lerin intihabı suretiyle neticelendirilmek istenir-ki bundan husule gelecek mazarrat faideden pek büyüktür. Binaenaleyh bendeniz zannediyorum ki, arkadaşlarımızdan İsmail Süphi Bey gibi iktidar ve irfanını kiraren ispat etmiş, Besim Atalay Bey gibi hakikaten ilmiyle, irfanıyla arkadaşlarımızın hürmetini ...

MUSTAFA VASFİ B. (Tokad) — Kürsüde propaganda olmaz.

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Devamla) — Müsaade buyurun efendim. Zati âlileri sonra gelir söylersiniz. Rica ederim Mustafa Bey bunu bilhassa siz yapmıyacaktınız. Besim Atalay Beyin gönderileceğini işittim. Rusya ile alâkadar arkadaşlardan bir kısmının da Meclisten alınarak gönderilmesi maksada vüsul namına cidden zaruridir. Heyeti icraiyenin bunu bir heyet haline koymasını ve arkadaşlardan bir kısmının ilâvesiyle şu işi becerecek bir vaziyette bir heyet gönderilmesini bendeniz de lüzumlu adederim. Onun için arkadaşların şahsını mevzu-bahis etmemek iyi olacak. Eğer noktai nazarım kabul buyurulursa en ziyade salâhiyetler olanları hattâ, ben bu işle iştiğal edebilirim, ehliyetim müsaittir diyebilecek bir arkadaşı Heyeti Vekile göndermekte tereddüd etmez ve etmemelidir. Ederse hata eder ve maksadda hata etmek ihtimali vardır.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Süird) — Heyeti Vekile nesayiha muhtaç mı?.. Efendiler bendeniz rüfekayı muhteremenin kâffesinde fazaili ilmiye ve metaneti ahlâkiye olduğunu bilir ve itikat ederim ve millet de kâffemizi güzide bilerek buraya irsal etmiştir. Burayı tasdik ettikten sonra siz bir itiraz dermeyan ediyorsunuz.

Kendi kendinizi nakzediyorsunuz; diyorsunuz ki, - bilhassa bendeniz değilim - şu meslekler erbabını temsil fikrini dermeyan eden zevatı muhtereme buraya bir ağanın mebus olarak gelmesini kabul ettiği halde niçin bir ağa sefir gitmesin?.. (Alkışlar), (Handeler). Meslekler erbabını temsil etmek isteyen zevatı kiram kendi kendilerini böyle tenakuza düşürüyor... (Bravo sadaları) Tefik Rüşti B. kendisi fazaili ilmiyesi ile müstehir bir zatı fazail semattır... Almanca, Fransızca bilir, siyaseti ahvale vakıf, herşeyi bilir. Hepiniz bilirsiniz ki şimdi mün-tahap olan zatı...

MEMET ŞÜKRÜ B. (Karahisarısahip) — Şu halde herkes müsavi değil...

MUSTAFA SABRİ Ef. (Devamla) — Kabul etmemek demek, kendi kendine tenakuza düşmek demektir. Binaenaleyh Heyeti Vekile nasıl ki salâhiyettardır, o salâhiyeti hakkiyle ifa etmesi de doğrudur. (Aferin Hoca efendi sadaları).

MUHİTTİN BAHA B. (Bursa) — Efendim yeni sefir tâyin olunan Fuad Paşa ile oraya gidecek heyet âzasının Meclis tarafından intihab edilip edilmemesi meselesi mevzuubahis oluyor. Fuad Paşanın Heyeti Vekile tarafından intihabını kabul eden Meclisi âliniz onun refiki sıfatıyla yanında gidecek bir heyeti ilmiyenin mutlaka Meclis tarafından intihabında ısrar ediyorlar. Bu bir heyeti ilmiyedir ve mutlaka heyeti celileri âzası arasından intihabı için bir lüzumu akli ve mantıkı yoktur. İddia edemezsiniz ki Rusya'ya gitmek için salâhiyeti ilmiye, fikriye ve ahlâkiyeyi haiz olmak mutlaka Meclis âzası olmağa mütevakıftır. Bu Meclisin haricinde de oraya gidecek ve bu memleketin menafiine hizmet edecek zevat ve eşhas vardır. «Bravo sadaları». Bu itibarla mutlaka Rusya'ya gidecek heyet arasına girecek âzanın Meclisi âliniz tarafından intihabı hususundaki ısrar pek doğru olmasa gerek. Çünkü hariçten...

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Meclis namına gidiyorsa zaruridir.

MUHİTTİN BAHA B. (Devamla) — Meclis namına gitmiyor zannediyorum. Ve Meclis namına gitmesi doğru değildir.

ŞEYH SERVET Ef. (Bursa) — Sorduğumuz vakit Meclis namına gidecek dediler.

MEMET ŞÜKRÜ B. (Karahisarısahip) — Müsaadenizle bir söz söyleyeceğim, eğer öyle olması lâzımgelirse vekâletlere de intihab için hariçten işin daha vakıfı adamlar bulunabilir. Yapılan işler Meclis namına yapıldığı için Meclis içinden intihab ediliyor. Hepsinin de Meclis namına Meclisten intihabı lâzımgelir.

MUHİTTİN BAHA B. (Devamla) — Şimdi efendim biz demişiz ki: Heyeti Vekile âzası mutlaka Meclis âzası tarafından intihab olunur. Halbuki bu şimdiki mesele için bir kanun yok-

tur. Heyeti Vekile bir heyeti ilmiye halinde gönderiyor. İstedğini intihab eder, gönderir. Meclisi âliniz eğer arzu buyuruyorsa ve diyorsa ki: biz mutlaka Meclis tarafından bir heyet intihab edeceğiz ve onu göndereceğiz, o zaman mesele değişir. Meclisi âliniz resen bir karar verir, bir heyeti müntehabe vücuda getirir ve onu Meclis namına göndeririz. Buna kimsenin mani olmağa hakkı yoktur. Meclisi âliniz fevkalâde salâhiyet ve fevkalâde kuvvet sahibidir. Bunu yapabilir. İntihab edilen âzaya gelince bunların şahısları hakkında - Rusya' dan altı sene evvel geldiğini söyliyene ve halâ Rusya'lı olduğunu iddia eden zata cevap vermek istiyorum - o efendi isterse Rusya'ya gidebilir.

MUSTAFA LÜTFİ B. (Siverek) — Rusya'ya gitmeğe katiyen arzuum yoktur.

MUHİTTİN BAHA B. (Devamla) — Ve bizi tenvir edeceğine oradaki muhiti islâmı tenvir eder. Çünkü bu adam bizi tenvir etmek isterken taddil ediyor. (Gürültüler) efendiler dünyayı sarsan, âlemi islâma yeni bir cereyan veren, bizi ezmek isteyen Avrupayı kahr ve tedmir eden ve bize bir ufku nuranur açan bir meslek, bizim memleketimizde bir parça teşaub ve teessüs etmeğe başlar başlamaz onun karşısına Rusya'dan altı sene evvel gelen bir efendi çıkar ve bize diyor ki: bunlara inanmaymız, bunlar sahtedirler, bunların başlarındaki kalpakların üzerindeki kırmızılar bir âlameti riyakâridir.

MUSTAFA LÜTFİ B. (Siverek) — Hakikattir.

MUHİTTİN BAHA B. (Devamla) — O Efendinin bilmesi lâzımdır ki Komünist fırkası namıyla teşekkül eden parti altı sene evvel Rusya'dan gelen değil, altı yüz seneden beri burada yaşayan müslümanlardır. (Alkışlar) O efendinin bilmesi lâzımgelir ki: Komünist partisine intisab edenler, diğer arkadaşları gibi, burada bulunan, fakat altı sene evvel değil, çoktanberi burada bulunan arkadaşları gibi, bu memleket için canlarını feda etmeğe ahdetmiş adamlardır. Efendiler Komünist partisine mensub olanlardan birisi Heyeti Vekile içinde bulunuyor. Diğer kısmı da sizin daima kemali samimiyetle ellerinizi sıkıyor. Onların başlarındaki kalpaklar sahte değildir, onların kalbi de sahte değildir ve onlar bu memlekete ifayi vazife etmekle iftihar ederler. Siz muhterem efendiler ister o partiye mensup olun, ister olmayın, biz bu efendi gibi, altı sene evvel Rusya'dan gelen efendi gibi, iğtihad farklariyle karşımdakilerin hukuklarına, haysiyetlerine tecavüz etmiyoruz ve bunu hatırıma getiriyoruz. (Bravo sadaları) O efendinin bilmeleri lâzımdır ki benim başımdaki kalpak henüz siyahsa yarın kırmızı olacaktır ve bu sahte değildir efendiler. O, ister anlasın, ister anlamasın, siz muhterem efendiler, siz daha çok zamandanberi bu memleketin ekmeğini yeyip

bu memleket için ölmeğe hazırlanmış olan efendiler... Size hitab ediyorum, Rusya'da doğan, fakat âlemi islâmiyette daha çok evvel zuhur edip ihmal edilen, teseyyüp ve tekasül eseri olarak bırakılmış olan bu akideyi sizde kabul ediyorsunuz. Biz defaatla dedik ki: Bolşevikliğin esası; memleketi kurtaracak, milleti kurtaracak, insanıyeti kurtaracak esasatı ilmiyedir. Bunun bir partî halinde teşekkülü tesisi bu efendinin gücüne gidiyorsa, o altı sene evvel Rusya'dan gelen efendinin gücüne gidiyorsa, kendi başka sahib bir komünist partisine vücude getirsin ve öyle zannediyorum ki o öyle bir parti yapmaktır istiyor... Binaenaleyh intihab edilen efendiler Komünist partisine mensub olmakla haiz oldukları hukuku, ilmi, haysiyeti, ahlâkı bir tarafa bırakmış değildirlere. Ne zihniyet, ne akıl ile dir ki Rusya'ya gidecek zevat komünist partisine mensub olduğu için gitmemesini arzu ediyor. Bu nasıl telâkkidir ki : Rusya komünisttir ve buradan komünist âza oraya gönderilmekle aralarındaki tesanüd ve tevafuk daha ziyade teyid edilmiş olur. Bu efendi diyor ki : hayır sakın onları göndermeyin, Ruslarla dost olurlar. Onları göndermeyin, komünistlik ve bolşeviklik aleyhinde olanları gönderiniz ki maksad hasıl olmasın... yazık efendi... yazık... (Bravo sadaları, şiddetli gürültüler).

Dr. ABİDİN B. (Lâzistan) — Muhterem arkadaşlar; ben Mektebi Âli mezunu ve doktorem, dinime imanına hiç bir vakit nakisa gelmemiştir ve öyle bir ekmek, öyle bir süt yemiş ve emmişimdir ki burada huzuriyle iftihar ettiğim Erzurum mebusları benim nasıl bir ekmek yediğimi, nasıl büyüdüğümü pek alâ bilirler. Binaenaleyh hiç bir vakitte aldatıcı bir adam değilim. Doğrudan doğruya kalbimden geleni söylerim. Her vakit milletimin hâdimiyim. (Şahsiyete taallük ediyor sesleri).

MEMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahip) — Rica ederim şahsiyete taallük ediyor. Bırakın, çünkü şahsiyete taallük ediyor. (Gürültüler). Doğru değildir. Herkes kendi kanaatine göre hareket etmelidir. Burada mevzuu müzakere olan şey bir heyeti murahhasa meselesidir. (Gürültüler).

Dr. ABİDİN B. — Şükrü Bey rica ederim, dinleyiniz.

BİR MEBUS — Böyle şeyler ayıptır.

Dr. ABİDİN B. (Devamla) — Buradan giden heyet Meclis namına gidiyor. Ben de istiyorum hep tezekkür edilsin ve tahdit edilsin ve taayyün etsin, öyle gitsinler. Hiç kimseye şu cahildir, yapamaz, edemez denilemez. Çünkü herkes şahsiyetinde bir büyüklük görür, vazifesini ıera edeceğine tamamen kani olur ve ondan sonra talip olur veyahut tâyin edilir. Arkadaşımızın dediği gibi, ben doğrusu bütün köylünün kendi mukadderatı ile artık bundan

sonra köylünün de mukadderatı milletle alâkadar olmasını, kendi umurunu kendisi tedvir etmesini kabul ettiğim halde neden dolayı başkası evet yapamaz veyahut obirisi daha teerübedidedir diyeyim. Bu, hakikaten Şeyh Servet Efendinin dediği gibi, arzu ederim ki evet yalnız Meclis tarafından intihap edilsin. Fakat Eğer Fuad Paşa Hazretlerinde arkadaşlarını intihap etmek hak ve salâhiyeti varsa o arkadaşlarla gider. Yok eğer Meclisi Âlinizden intihap ediliyorsa onlar da ona göre tamamen hesap edilir. Fakat arkadaşımız geçen gün kendi arkadaşlarını kabul ederken bir kaç arkadaş için de ısrar ettir ve alenen aleyhinde bulundular. Binaenaleyh bunu da hiç bir vakit inkâr edemezler. Bunda ademi intizamı mucip bir hareket tahassülünü hissediyorum ve resmen bu böyledir. (Handeler). Çünkü katiben bir kararda durmuyor. Kendisi bir kaç gün evvel bana dedi ki: Rusva'ya gider misin? Bu olamaz (Böyle, şahıslardan bahsetmeyin sadaları).

MEMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahip) — İstirham ederim şahıstan bahsetmeyiniz. Milleti selâmeti namına...

Dr. ABİDİN B. — Pekâlâ, zaten Baha Bey söylemiştir. Ben de (Gürültüler).

MEMED ŞÜKRÜ B. — Milleti selâmeti, bir meselei hayatıvesi halledilecek rica ederim...

Dr. ABİDİN B. — Şahsiyattan bahsetmiyorum. Fakat yekdiğerimize ve teşekkül eden istiklâl hayatını tamamen göze almış olan bir parti veyahut da gelecek olan bir parti için hiç kimsenin tariza hakkı yoktur. Sonra komünizmden bahsolumdu. Bir defa (kendilik) komünizm de yoktur. Komünizm bir cemiyettir. Tahsisatı bütün dünyanın iştirak ettiği bir memba ve hazineden verilir. Yoksa kendisi versin bu yoktur. Bu komünizmde (kendilik) yoktur. Bir defa komünistlik nedir, ne demektir? Evvelmirde o efendi tahsil etsin, ondan sonra (Bravo, kâfi sadaları).

HÜSREV B. (Trabzon) — Efendim, bendeniz bir şey söyleyecek değilim. Çünkü biz ne yaptığımızı biliyoruz. Takrir okundu. Takrirda Tefvik Rüstü Beyden bahsediliyor. Diyor ki: Bu, İstiklâl mahkemesinde âzadır, bunu Meclisten intihap etmişler, falan... Söz sonra eşhasa intikal etti. Fırka aleyhinde söz söylendi. Burada fırkaya mensup olan da var, olmıyan da var. Hepimiz bir millet için mücahede ediyoruz. Bu böyledir. Meseleyi bilmiyorum. Hariciye vekili olsa kendisine soracaktım. Ben zannediyorum ki giden heyet, sefaretle o kadar alâkadar değildir. Mesele Fuad Paşanın intihabında değil... Giden heyet, mütehassıslardan mürekkep bir heyeti ilmiye olur. Binaenaleyh bir heyeti ilmiyedir. Ben öyle anladım. Heyeti ilmiye olunca hem Meclisten, hem de dışarıdan

olur ve bana öyle geliyor ki ben Muhtar Beyin yerinde olsam bu işi yaparken düşünürdüm. Bir asker lâzım, bir mühendis lâzım, bir fırkaer lâzım, bir içtimaiyateçer lâzım ilâh... Meclisin dışarisından buldum üç kişi, Mecliste kaç kişi var? Tefvik Rüstü Bey var, Besim Atalay Bey var, bilmem Soysallı İsmail Suphi Bey var, falan falan var ve Meclise derdim ki bu adamlar bana lâzım veriniz.

Mesele böyle olmuştur zannedirim. Eğer biz; hayır bir heyeti ilmiye istemiyoruz, göndermiyoruz, Meclis namına bir heyet gönderceğiz, orada dolayan, bizi temsil etsin denirsc o vakit aramızdan intihap eder, göndeririz. Yanlış gitmiyelim, hepimiz talip oluruz.

REİS — Müzareknein kifayesine dair bir takrir var. Onu okuyoruz:

MUSTAA LÜTFİ B. (Siverek) — Reis Bey cevap vereceğim. Sui tefehhüm hâsıl oldu.

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Tefvik Rüstü Bey arkadaşımızın memuriyetime dair Heyeti Vekilenin karar tezkeresi muvafaktır. Binaenaleyh bunun leh ve aleyhinde cereyan eden müzakereat kâfidir. Reye vazını ve müzakerenin kifayetini teklif eylerim.

22 teşrinisani 1336

Denizli mebusu
Yusuf

MUSTAFA LÜTFİ B. (Siverek) — Cevap vereceğim, hakkımdır. Mademki şahsuna tariz ediliyor, cevap vereceğim.

REİS — Efendim, müzakere kâfidir. Müzakerenin kifayesini kabul edenler ellerini kaldırsın, kabul olunmuştur. Şimdi kaldı Tefvik Rüstü Bey Heyeti Vekilece tâyin olunmuş.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Hariciye vekili tenvir etsin sonra bu meseleyi...

REİS — Tefvik Rüstü Beyin mezuniyetini kabul buyurursanız reye koyacağım. Kabul edenler ellerini kaldırsın. (Takrir okunsun sadaları).

REİS — Kabul olundu efendim.

RAGİB B. (Kütahya) — Anlaşılmadı efendim. (Kabul olunmadı, anlaşılmadı sestleri).

HÜSREV B. (Trabzon) — Reis Bey usulü müzakere hakkında arzedeceğim.

REİS — Kabul edildi Beyefendi.

HÜSREV B. (Trabzon) — Bir mesele arzedeceğim. Usulü müzakere hakkında bahsedeceğim mesele Tefvik Rüstü Beye münhasır değildir. Müsaade buyurun, Hariciye vekilinin arzu ettiği şahsı Meclis vermiyor mu?

REİS — Rica ederim. (Doğru sesleri).

MEMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahip) — Böyle bir teklif yok efendim.

FEYZİ Ef. (Malatya) — Hariciye nazırı bizi tenvir etsin.

REİS — Efendim, rica ederim, yalnız Tevfik Rüştü Bey hakkında bir teklif vardı, onu reye koydum. Başka bir şey yok efendim.

Efendim, şimdi ruznamei müzakerata geçeceğiz.

9. — İNTİHAPLAR

1. — *İstiklâl mahkemelerinde münhal bulunan azatlıklar için intihap*

REİS — Geçende başladığımız bir intihap meselesi var. Kâtipler yoruldu, teneffüs zamanı geldi. Fakat lütfen yine intihap meselesini bir taraftan şey edelim de reyler teneffüsü zamanında tasnif edilsin.

ATIF B. (Bayazıt) — O zaman bir kişinin noksan olması lâzımgelir.

MEMED ŞÜKRÜ B. (Karabırsan Sahip) — Geçen gün kimlerin intihap edildiğini bilmiyoruz.

ATIF B. (Bayazıt) — Reis Bey, o zaman bir kişinin noksan olması lâzımgelir. Mademki Tevfik Rüştü Bey'e mezuniyet verilmiyor. Bittabi

Onun da yerinde kalması lâzımgeliyor. Çünkü müntehaptır.

MAHMUD CELÂL B. (Saruhan) — Ruzname ile alakadar olmuyarak Heyeti Celileye geçen celselerden kalmış bazı maruzatta bulunacağım. Müsaade buyurursanız.

REİS — İkinci celsenin iptidasında söylerseniz efendim. Geçen gün rey kazanan arkadaşları okuyorum dinleyin. Abdülkadir Kemali Bey (60).

NAFİZ B. (Canık) — Reye iştirak edenlerin adedi nedir?

REİS — Reye iştirak eden zevat (150).

NAFİZ B. (Canık) — Şu halde Abdülkadir Kemali Bey kazanmış ...

REİS — Haydar B. Kütahya (54), Yusuf Ziya B. (Bitlis) (38), Şevki B. İçel (35), Mustafa B. Dersim (35), Sıtkı B. Malatya (31), Seyh Servet Ef. (28), Zekâi B. (28), Mahmud B. Ergani (22)..

Doktor Asım B. (Amasya) oradan başlıyoruz efendim.

(Seyfi Ef. Kütahya, Şemsaddin Ef. Ankara, Rıza B. Muş ba kura tasnifi araya menur oldular.)

REİS — Beş dakika teneffüs.

İKİNCİ CELSE

Açılma saati : 3,45 sonra

REİS — Reisisani vekili Vehbi Ef. Hazretleri

KATIPLER : Haydar B. (Kütahya), Rasim B. (Sivas)

REİS — Efendim celseyi açıyoruz.

2. — *Siverek mebusu Mustafa Lâtîfi Beyin, Rusya'ya izam edilecek heyet hakkındaki beyanatından hasıl olan sui tefehhümü izale için verdiği takrir*

REİS — Deminki celsede Siverek mebusu Mustafa Lâtîfi Beyin bir sözü vardı; rüfeka arasında sui tefehhüm hasıl oldu diye şimdi de bir takrir veriyor, onu okuyacağız.

Riyaseti Celileye

Rusya'ya izam edilecek Heyeti tetkikiyenin Meclisten intihab edilmesinin muvafık olacağı babında birinci celsedeki mâruzatım iki cihetten sui tefehhüme uğramış ve izahat üzere Riyasetten söz aldım da müzakerenin kifayesi babında rüfekayi kiram tarafından ve-

rilen takrir ekseriyetle kabul edildiğinden işbu takriri aciziyle hulâsaten mâruzatımın ne demek olduğunu ve ne kastedtiğimi arz ediyorum :

1. — Bendeniz Rusyahım demekten maksadım iftihar değil belki yedi sene evveli Rusya'lı olup esbabı siyasiyeden dolayı Rusya hududü haricine nefyedildim. Şimdi Milleti hâkimei islâmiyei efradından olduğum için iftihar ederim demektir.

2. — Gerek Komünizm ve gerek Bolşevizim hakkiyle tatbik olunacak olursa âlemi islâmiyetin vakti saadete ircaı demektir ki bu mâna ile bendeniz en koyu Komünizm taraftarı olduğumdan ve bu millet uğrunda Rusya'da senelerce mücahedatta bulunduğumdan dolayı vatanımdan nefyedildim, Yoksa hiç bir fırkaya taarruz hatırımdan geçmez. Boyanmış kalpak meselesine gelince maksadım zavahir-

den içtinabla ciddiyet ve itidali tavsiyedir.

22 . XI . 1336

Siverek mebusu
Mustafa Lâtîfi

10. — BEYANAT

1. — *İktisat vekili Mahmut Celâl Beyin Yunan mezalimine dair beyanati ve bu babta cereyan eden müzakerat*

ALİ ULVİ B. (Burdur) — Celâl Beyefendinin Yunan'lılara ait bir ifadeleri vardı.

BEİS — Celâl Bey buyurun.

İKTİSAT V. MAHMUT CELÂL B. — Derhatır buyurulur ki geçen celselerden birisinde Balıkesir mebusu muhteremi Vehbi Bey arkadaşımız Yunan'lıların Yenişehir ve civarında yaptıkları mezalim hakkında Heyeti Vekilenin tahkikat ierası lüzumunu burada ifade ve dermeyeran eylemişlerdi ve benediz o zaman söz alarak, mahallinee bir heyeti tahkikiyenin teşkil olunduğunu ve İktisat vekâletine merbut bir zatin de heyeti tahkikiye meyanında bulunduğunu arzylemiştim. Ertuğrul Ziraat memuru Hüseyin Fehmi Beyden aldığım bir raporu ehemmiyeti meseleye binaen heyeti celilenize arz etmediği münasip görüyorum. Yunan'lıların yeni zulümlerini, islâmlara karşı yaptıkları fenâlıkları yeniden tadad ve tavsiye edecek değilim efendiler; bu dakikada rapor; hakikati bütün uryanlılığıyla size gösterecektir. Bunu sırf dahildeki halkımızı bilmesi ve tarihin kaydetmesi için bu kürsüden okuyorum :

Rapor sureti

Yenişehir kazasının Yunan'lılar tarafından hini istilâsında icra edilen mezalim ve tahribat ve hasaratın tahkik ve tesbiti maksadıyla merkezi livada teşekkül eden heyeti keşfiye meyanında Yenişehir'e ve ihrak edilen kuraya 4 teşrinisani 1336 tarihinde azimet olunmuş ve ikmal tahkikatı müteakib 10 teşrinisani 1336 tarihinde merkezi livaya avdet olunmuştur. Hulasai tahkikat ve müşahadat berveçhiz arz olunur :

Yenişehir merkez kazasının iki yüz adeden ibaret bulunan bilûmum dükkân, mağaza ve çarşısı, eşyalariyle beraber Hükümet binası ve bunun dahilinde bulunan Ziraat bank şubesi, Posta ve telgrafhane, Jandarma, Düyunu umumiye ve Belediye dairesi, üç otel, altı han, dört firm, iki hamam, bir eczahane, bir tekke ve iki imarethane ve en mamur otuz dokuz hane ve yedi karye kâmilin ve yedi karye yarı yarıya ve dört karye kısmen (lânet olsun sadaları) ihrak edilmiş ve on dört karyenin emval ve eşyası ve zehairi ve araba ve hayvanatı ve nefsi kasabanın bilûmum eşyası beytiyesi kâmilin almış götürülmüştür. Bundan başka kasaba ve köylerin ileri gelen ahalisinden bini mütecaviz eşhas esir

olarak götürülmüş, erkek ve kadın olmak üzere dört yüz kişi dahi katil ve adedi namalûm kız ve kadınların ırz ve namusları hetkedilmiştir. (Kahrolsun Yunanlılar sadaları). Karyelerin ihraki esnasında havfından dışarı çıkmayıp haneleri derununda kalan bir çok aile ve çocukların muhterik olarak enkaz altında kaldıkları görülmüştür. Yenişehir kazasına ait olup elyevm düşmanın tahtı istilâsında bulunduğu cihetle gidilmesi kabil olmıyan kura ile bunlara pek yakın olan kuranın miktarı hasaratı dahil olmadığı halde yalnız salıfüzükir kasaba ve kuranın hasaratı umumiyesi komisyonumuzca yedi milyon lira raddesinde takdir ve tesbit edildiği berayi malûmat arz olunur efendim.

16 teşrinisani 1336

Ertuğrul ziraat memuru
Hüseyin Fehmi

MUSTAFA SABRİ Ef. (Süird) — Milletimize intibah...

VEHBI B. (Karesi) — Efendiler, Vekil Beyefendinin okuduğu sahifei fecaat malûmu âlileridir ki memleketimizin muhtelif aksamında icra edilen mezalimin; ancak mntakavi bir kısma ait olanıdır. Halbuki diğer aksamında da aynı fecaat aynı tarzda ve belki daha fazla bir şiddetle icra ediliyor. Ümit ederiz ki her taraftaki bütün bu fecaayı - geçen celselerden birinde arzettiğim vehile - şimdiki nesil için faydalı olmasa bile hattâ âti için evlâtlarımıza mucibi intibah ve ibret olmak için tesbit edilir; filimleri almır ve fotoğrafları çıkarılır ve mekâtibi iptidaiyede levha tarzında evlât ve ensalimize gösterilir. Bunu; zaten, Meclisi Âliniz kabul ettiği için, Heyeti âliyenize bu hususu teklife hacet görmüyorum ve Heyeti Vekile de, zannediyoruz ki bu cihete hasrı himmet etmiştir. Bendeniz de yine oradan aldığım bir mektuptan, Vekil Beyefendinin okuduklarına ilâveten bazı malûmat arz edeyim :

Hükümet ve belediye ve bunlara mülâsik olan dükkân, evler ve hamam kâmilin yanmış, girilmedik ev, soyulmadık hane, öldürülmedik adam, hayatı gasbedilmedik kadın ve namusu hetkedilmedik aile kalmamış, nısfından ziyade bakirenin bikri çalınmış, eşraf ailelerinin namusu hetkedilmiş, on dokuz köyün bütün mevaşi ve hayvanatı ve eşyası beytiyesi gasbedildikten sonra otomobil ve toplanılan öküz arabalarıyla beraber götürülmüş ve diğer on yedi köy de, iğnesiz bırakılmış, fakat yakılmamış, bir hal ki tahammül etmek imkân harici...

Şimdi bu yapılan yapılmış ve inşaallah öcümüzü de alacağız (İnşaaallah sadaları) yalnız yakılan bu yerlerin, halkı ne olmuş? Bir kısmı yaralanmış, bir kısmı esir olmuş, götürülmüş, fakat kalan halk ne olmuş?. Buna dair alman malûmatta başka bir facia manzarası gösteriyor. Yüzlerinden, bunca belâlara uğradığı-

mız bu heriflerin sekiz odada bir kadını otura-
cağına, bu ağıta kalan, kış gününde titreyen,
o beşikteki yavrucaklarla, ihtiyaçları ve eli-
mizde bakiyetissüyük ne kaldıysa biz de onları
düşünelim ve ormanlar içinde öldürmiyelim.
Onun için nerede bir ev bulursak o evlerin içine;
bunları, oturtalım ve o evlarda da böyle köyler
mevuttur. Bunlar oralara yerleştirilsin. Heyeti
Vekileden bunu bekleriz (Çok doğru sadıklar)

NECİB B. (Ertuğrul) — Efendim, yeni yeni
almakta olduğumuz malûmata göre düşmanın
memleketimizde yapmakta olduğu tahribat tah-
minimizin fevkindedir. Ne Balkan harbinde,
ne krunuvusta harplerinde bu gibi fecaya
nâdir tesadüf olunur. Yunanlıların hareketleri
hütnün insanîyet için silinmez bir leke, islâmîyet
için de kıyamete kadar unutulmaz bir dağide-
ran olmuştur. Ben bu fecaya dair günden güne
yeni malûmat olarak, yüreğime damla, damla
kanlar aktıkça, husumetleri, kinleri Yunanlı-
lardan ziyade başka tarafa tevcih ediyorum.
Efendiler kıyamet kopacaksa, dünya alt üst
olacaksa, artık hakikat yüzünden olsun, haki-
kattan korkmak ve hakikati saklamak yüzün-
den olmasın... Daima hakikatin arkasından ko-
şulun ve hakikaten kurbanı olalım. Düruğumas-
lahat âmizin, idarei maslahatın, hayatta artık
hiç bir kıymet ve mevkiî olamaz. İdarei masia-
hatla bugünü kazanmak; yarını kaybetmektir,
hak ve hakikat yüzünden bazan gürültüler ve
yorgunluklar olabilir. Fakat o yorgunluklar,
batılın inhidamını, hakkın itilâsını ilân eder.
Bizim en birinci kusurlarımızdan birisi de ha-
kikatla yüz yüze gelememektir. Hakikatin
yüzünü biraz acı görürsek yan çizeriz, idarei
maslahat tarikini iltizam ederiz; aman efendim
zamanı değil, sırası değil, bırak zamanı gelsin
deriz. Hayır efendiler; her şeyin sırası, ona ih-
tiyâç görüldüğü ândır. Vukuunu menetmek
istediğin şeyin zamanını elinden al devamını
arzu ettiğin hale, zaman ver.. Binaenaleyh biz
bu hallere nihayet vermek istersek artık işi esa-
sından düşüneliyiz. Benim itikadımca memle-
ketimizi sükut ettiren; koca bir Devlet teşkiline
müsaîit arazimizin yer yer harabiyetine sebep
olan yalnız Yunanlılar değildir. Osmanlılık şe-
refini, islâmîlik ve türklük şerefini ve bilhassa
Osmanlılık şerefi askerisini tezvil eden bir takım
hapisane kaçkını cânî, rezil, namussuz cebin
adamlar, mahlûklar vardır. Bunu inkâr etmi-
yelim. Artık bunlar vatanı mahvediyor, tozül
ediyor, memleketi içinden kemiriyorlar.

MAHMUD CELÂL B. — Bunların Yunanlı-
larla münasebeti nedir?

NECİB B. (Devamla) — Zevahire aldanma-
yınız efendiler! (Kimdir onlar kimdir onlar?
sesleri, gürültüler) Ben teşmil etmiyorum.
Bunlar vardır efendiler.

Dr. TEVFIK RÜŞTÜ B. (Menteşe) — Çok

iyi bilirsin, ki yoktur, bu memleketi idare eden-
ler gayet namuslu ve ekseriyeti gayet vatan-
perver adamlardır.

NECİB B. — Memleket soyuluyor, inkâr
eder misiniz?..

Dr. TEVFIK RÜŞTÜ B. — Hiç kimse soyul-
mıyor. Ve soyulmaz memlekete iftira etmiye-
lim, iftira etmek doğru değildir

NECİB B. — Efendiler, inanır mıyız bir
müslüman Yunan taraftarı olsun? Şu halde bu-
lunan ve İstanbul'da oturan Padişah'tan bu mem-
leket bir saadet ummasın, bir müslüman hayır
ve medet ummasın? Katiiyen, vaziyeti millet
pekâlâ biliyor. Millet gideceği yolu biliyor. Fa-
kat, memlekette teşettütü efkâra sebep olan
bizim onlara verdiğimiz yeştir.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Kendi ira-
desine sahip Padişah yok..

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu)
— Bırak rica ederim onlar mevzuubahis değil-
dir. Rica ederim karıştırmıyalım meseleyi..

NECİB B. (Devamla) — Binaenaleyh efen-
diler; eğer memleketi kurtaracak işek, halk-
çılığa gideceksek.. Ben kaniim ki halkçılığın
yolu anarşiden geçecektir ve hiç telâş edip kork-
mayın. Anarşi bundan daha fena olmaz. Mem-
lekette çapulcular vardır. Millet de buna karşı
âciz değildir. Fakat Hükümet bunları kendine
mal etmesin. O zaman emin olunuz bunlar su-
dan çıkmış balık gibi istinatgâhsız kalacaklar-
dır ve millet bunları 24 saatte temizleyecektir.
Anarşi bundan daha iyidir dedim; hiç olmazsa
anarşi olursa milletin zincirleri çözülmüş ve
binaenaleyh çapulcular hınayesiz kalmış olur.
Halkçılık programının dördüncü, beşinci mad-
deleriyle uğraşmaktan ise bendeniz evvelâ bu
mevdudu yıkmak taraftarıyım.

MAZHAR MUFİD B. (Hakkâri) — Bugün
bizim kalplerimiz dâhundur. Dahiliye nazırın-
dan, Hükümetten sual sormak istiyorum. Lâfla
vakit geçirmeğe vaktiniz yok. Gelsin Dahiliye
nazırı. Vahbi Beyefendinin ve İktisat vekili Be-
yefendinin şu söyledikleri mesele hakkında şî-
fahi suallerimiz var. Ahali açık kalmış. Celâl
Beyefendi okuyor, yarabılar meydanda... Ne tâ-
zını uzun lâkırdı. Gelsin Dahiliye nazırı sora-
lim ne yapıyor? Hükümet elbette bir tedbir
yapmıştır. Görelim ne tedbir yapmış ve kalan-
lar ne olmuş? Bakılmış mı, sevk edilmiş mi? So-
ralım, bir cevap alalım. Ne hâcet uzun uzadıya
müzakereye..

İktisat V. MAHMUT CELÂL B. — Bendeniz
raporu Hükümetin lâzımgelen tedbiri aldığına
misal olmak üzere okudum. Fazla söz söyleye-
mem.

MAZHAR MUFİD B. (Hakkâri) — Ne ted-
bir almışlar, ne yapmışlar efendim? Dahiliye
vekili celbedilsin. Yarabılar nereye, ağıta ka-

lanlar nereye iskân edimîş? Reis Beyefendi; bizim bundan büyük bir işimiz yoktur. En büyük işimiz budur bugün.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Ertuğrul'un resi idaresinde bulunan zatın, böyle perişan ve fecaya mâruz kalarak hicret eden zavallıları, demin muhterem arkadaşımız Vehbi Beyin buyurdıkları gibi, buldukları yerlerde bunları yerleştiremeyib açıkta bıraktığı hakkında istihbaratta bulunuyoruz. Bu ne dereceye kadar doğrudur ve Ertuğrul mutasarrıfının yaptığı bu hareket Heyeti Vekilece kabul ediliyor mı? kendisine lâzımgelen emir verilmiş midir? Lütfe Heyeti Vekile namına Celâl Beyefendinin cevab vermesini istiyoruz.

İKTİSAT V. MAHMUT CELÂL B. (Saruhan) — Efendiler; bendeniz kendime ait olan malûmatı aldığım gibi heyeti celilenize arz ve naklettim. Bundan fazla malûmatım yoktur. Olsaydı söylerdim. Yalnız şunu söyleyeyim ki; orada muavenete muhtaç olan zürran, hayvan ve mevaşisi gasb olunan biçarelerin ihtiyaçlarını, zaruretlerini tehvin için heyeti celilenizden tahsisat istiyeceğim. Verirseniz o vakit tohumluk veririz ve mevaşi mübayaası için kendilerine yardım eyleriz. Bendenizin bildiğim sırf bundan ibarettir. Sonra usulü müzakere noktai nazarından şunu arzetmek isterim ki suallerinizi usule tevfiik etmek lâzımdır.

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Efendim usulü müzakere Beyefendinin okudukları fecayile durur, sükût eder usulü müzakere yoktur. vatandaşlarımızın ırzları hetkedilmiş, kadınlar çığnemiş, evler yamış, bunca emval yıkılmış iken usulü müzakere ile vakit geçirmenin mânası yoktur. Geçen gün siz müsaade ettiniz, şifahî sâil caizdir dediniz. Binaenaleyh bu mesele'nin mesulü kimse lütfen gelsin, bize izahat versinler. yüreklerimiz yanıyor. müteselli olalım. (Doğru sesleri) veyahut bugün istemez seniz münasib bir zaman tâyin ediniz.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Dahiliye veili böyle bir sâil sorulacağını keşfetseydi tabii gelirdi.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Beyefendiler; bendeniz bu meseleyi anlayamadım. Bu mezalim şimdiye kadar yapılmamış da şimdi mi yapılmış veyahut şimdiye kadar duyulmamış da bugün mi duyulmuş? Hangi tarafta fecayi yapılmıyor? her tarafta binlerce fecayi yapıyor. Binaenaleyh Hükümetin yapacağı muamele, memurinden aldığı malûmat üzerine lâzımgelen tedabiri ittihaz etmektir. Celâl Beyefendi pek alâ şimdi izahat verdiler. Hükümet de bu müzakeratı işidecektir. Eğer orada Ertuğrul mutasarrıfı fenalık yapıdıysa onu kahreder, eğer etmezse biz tahkikatını yapar, mahvederiz. Bunun için bir izahata lüzum görmem. Bu mesele bugün yapılmıyor, bugün ol-

muyor ki, belki aylarca zamandanberi devam edib duruyor. Onun için biz yapuları tahkır, terzil ve kahrederiz. Hükümetin nazarı dikkatini celbederiz. Mesel bundan ibarettir.

FEYZİ Ef. (Malatya) — Söylencek söz kalmadığı daima milletin ah ve eninini...

SOYSALLI İSMAIL SUPHİ B. (Burdur) — Arkadaşlar bendeniz de Mazhar Müfid Beyin fikrine iştirâk ederim. Geçenlerde bir iğtimar hususide bu mesele mevzuubahis oldu ve Yenişehir kumandanının bu meselede vazifesini hüsnü istimal edemediği - en ufak bir tabirle - vazifesini hüsnü suretle ifa edemediği söylendi. Binaenaleyh bu mesele hakkında Dahiliye vekilinin ve Müdafaai Milliye vekilinin buraya gelib izahat vermesini teklif ederim. Ve Mazhar Müfid Beyin fikrine tamamiyle iştirâk ederim. Oralarda semaya yükselen masumların eninine burada gece ve gündüz çalışsak yine tereüman olamayız. Okadar azım mezalim irtikâp edilmiştir. Binaenaleyh bu mesele de bugün mevzuubahis değildir. Biz madem ki İstiklâl mahkemeleri teşkil ettik, bu memlekette her şeyi yolunda götürmek ve her haksızlığı cezaya çarptırmak için .. O halde oradaki kumandan ve mutasarrıf eğer bir münasebetsizlik yapmışlarsa - en hafif tabirle - vazifelerini hüsnü istimal etmemişlerse, bu adamları derhal İstiklâl mahkemelerinden birine vermeliyiz. Meseleyi hallin en kısa yolu budur. Tabii bu kararı ittihaz etmek için evvel beevvel Hükümetin izahatına lüzum vardır. Bu kadar ağır mezalim muvacehesinde koca bir livanın, koca bir memleketin harabiye dönmesi yüzünden Meclisi âliniz sâkit kalamaz ve bu mesele de tabiiyle her şeyce takdimen müzakere edilir. Ne yapılmak lâzımsa, failleri, müsebbibleri cezalandırmak lâzımgelir.

VEHBİ B. (Karesi) — Efendim bu mesele biraz mecrasını kaybetti. Celâl Beyefendi yapılan fecayin tahkik ve tesbit edildiğini bildirdi. Bendeniz de o fecayin mütemmimi olmak üzere diğer bazı mesaili arzettim ve netice olarak mâruzu fecayi olan zavallı halktan bakiyeissüyuf kimler varsa onların istirahatlarının teminini temenni ettim. Bu bir temenni kabülünden idi. Bizim sözlerimiz, Heyeti Vekilenin, Dahiliye vekâletinin bu vazifeyi ifa edeceğine kani olduğumuz için, nazarı dikkati celbetmekten ibaretti. Dahiliye vekili oradan bunların yerleştirilib yerleştirilmediğini sorar ve biz de yenden bir malûmat alırsak - ki yerleştirilmemiştir - o vakit istizah ederiz. Yok eğer yerleştirilmişse bize gelir, derdi ki : onlar yerleştirilmiştir. Biz de o malûmatı mütemmim olarak alı ve sâil ederdik. Madâm ki şimdi mesele'nin sâil ve istizaha kalbedilmesi isteniliyor, şu takdirde meseleyi Heyeti Vekileye ilâm etmek lâzımdır ki, ait olan vekil gününde oradan alacağı malûmatı bize bildirsin. Şimdi buraya Heyeti Vekileyi, Dahiliye vekilini çağırırsanız

vereceği cevab sıfırdır. Onun için Mazhar Müfid Bey sül takriri verdi, gününü tâyin edelim. Ya gelecek içtimada veya gelecek celsede veya gelecek yevmi inikatta gelir, burada cevabını verir. Cevabını kâfi görmezseniz ve o vakit isterseniz istizaha kalbedersiniz.

11. — SUALLER

1. — *Hakkâri mebusu Mazhar Müfit Beyle arkadaşının Yenisehâr'de düşman tarafından yakılan kura abalisinin yerleştirilip yerleştirilmediklerine dair Dahiliye vekâletinden sül takriri*

REİS — Mazhar Müfit ve Vehbi Beylerin bir sül takriri vardır okuyoruz.

Riyaseti Celileye

Yenisehârde ihrak edilen kura abalisinin yerleştirilip yerleştirilmedikleri ve bunların istirahatleri hususunda ne gibi tedabir ittihaz olunub olunmadığının Dahiliye vekâletinden sül edilmesini teklif ederiz.

22 teşrinisanı 1336

Hakkâri Karası
Mazhar Müfid Memet Vehbi

REİS — Şu takriri kabul edenler lütfen ellerini kaldırsınlar... Kabul olundu.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Müttelifikan... (Gününü tâyin edelim sesleri).

REİS — Efendim sül gününü tâyin edelim. Bugün Mevludünnebevi Sallâllâhu aleyhi veselamdır. Yarın resmen tatildir Çarşamba günü de encümünde bulunan rüfeka istirahat ediyorlar ki içtima yapamıyoruz. Şu halde perşembe günü içtima edelim, o gün cevap alırız.

FEYZİ Ef. (Malatya) — Meclisi böyle gündün güne tatil etmek hiç bir vakit caiz değildir.

REİS — Efendim İstiklâl mahkemeleri intihabatına ait âra tasnif olunmuş, âraya iştirâk eden 100, bundan onu müstenkif, Haydar B. (69) rey, Şeyh Servet Ef. (51) reyile kazanmış. Diğer rüfeka da kazanamamış. Fakat müsaade ederseniz onları da perşembe günkü içtimamızda intihab ederiz.

FEYZİ Ef. (Malatya) — Reyi işari ile olsun Reis Bey.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Arkadaşlar aramızda bulunan iki kıymetli arkadaşımız için bir istirahatda bulunmak isterim. Malûmdur ki suizan altında kalmak mahkûm olmaktan, hattâ bence ölmekten daha elimdir. Çelebi Efendi Hazretleri ile Kâzım Hüsnü Bey arkadaşımız hakkında zaunmea iki encümene havale edilmiş evrak var idi. Bunların biranevvel arkadaşlarımız hakkında verilecek bir karar ihtiva etmek üzere neticelendirilmelerini istirahat ediyorum.

SOLDAN BİR MEBUS B. — Bu mesele celse hafiyede olur.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Hayır efendim. Bendeniz encümenlerden istirahat ediyorum ki, meseleyi biranevvel neticelendirsinler.

SOYSALLI İSMAİL SUBHİ B. (Burdur) — Reis Beyefendi, günde bir saat bile adam akıllı içtima edemiyoruz.

MEMET ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahip) — Gerek Çelebi Efendi, gerek Kâzım Hüsnü Beyler hakkındaki evrak Adliye ve Kanunu Esasi encümenlerindedir. Adliye ve kanunu Esasi encümenteri içtima ettiler. Bu meseleyi tetkik ettiler. Bunlara ait evrak dosyasını istediler. Fakat maalesef bu güne kadar Encümene tevdi edilmedi. Bendeniz bugün yine makamı riyasete bir müzekkere verdim. Evrakın sürati celbi hakkında... Binaenaleyh, evrakın sürati celbi hakkında makamı riyasetten rica ederiz. Makamı riyaset bunları biranevvel süratle celp etsin ve göndersin.

REİS — Öyle bir müzekkere yok..

MEMET ŞÜKRÜ B. — Kaleme verdik, orası verir.

MUHİTTİN BAHA B. (Bursa) — Bendeniz de bu meselenin tesriini rica ederim. Çünkü arkadaşlarımızın haysiyeti mevzuubahistir.

Sonra istiklâl mahkemesi âzalarımızın intihabat meselesine nakli kelâm ediyorum. Zekâi Bey arkadaşımız iki defadır ki, rey alıyor Henüz bir üçüncü intihab yapılmadı. Kendisi oradadır. Eskişehirdedir. Henüz üçüncü bir intihab yapılmamıştır. Perşembe gününe talik edildi. Meselenin muallakta kalması doğru değildir. Son kararınızı vermenizi rica ederim. Arkadaşımız buraya gelir veyahut başka bir âza abır gideriz. Bu iş de hallolur. Çünkü bendenizde burada intizarda kaldım.

ATIF B. (Bayazit) — İntihabat reyi işari ile olsun rica ederim. Bu mesele böyle kalsın. efendim.

MUHİTTİN BAHA B. — Hayır efendim. şahsiyat üzerine değil; rey veriliyor. Bir üçüncü intihab yapmak mecburiyeti var. Bu üçüncü intihapta kazanmak ihtimali vardır zannedirim. Binaenaleyh, yapılsın. İşiniz yoktur zaunederim. Bu mesele halledilsin efendim. (Rey ekseriyeti izafiye ile olacak yapalım sesleri).

FEYZİ Ef. (Malatya) — Bağmıyoruz ki iş görelim diye..

REİS — Efendim, müsaade buyurun rica ederim. Kâzım Hüsnü Beyle Çelebi Efendinin evraklarının gelmediğine dair rüfekayı kiramdan bazıları söz söylediler. Bir kere bunların evraklarının serian gönderilmesi için Heyeti Vekileye yazalım. Bunu muvafık buluyor musunuz? (Kabul sesleri). Peki, kabul olundu.

Sonra ikinci bir teklif var, başka işimiz yoktur, intihabat da reyi izafi ile olacaktır, İntihabi yapalım deniliyor. Bu teklifi kabul edenler

lütfe ellerini kaldırsın. Kabul edildi efendim.
Su üçüncü intihabı yapalım.

YUSUF B. (Denizli) — Geçen intihabatta ihrazi ekseriyet ettiğim zapta geçmemiş. Bu tarihi bir meseledir, Zabta geçmesini rica ederim.

REİS — Efendim, Geçende rey kazanan arkadaşlarımızdan Denizli mebusu Yusuf Bey (33) rey kazanmış, diğer ekseriyet kazananların esamisi arasında nisyan olunmuş, okunmamış, sonsadan haberdar olduk. Meclise arz ediyorum.

YUSUF B. (Denizli) — Rüfekayı kirandan istirahat ederim. Bana rey vermesinler.

FEYZİ Ef. (Malatya) — Hepinizden istirahat ederim. Bana rey vermesinler.

HÜSEYİN HÜSNÜ Ef. (Isparta) — Reis Bey kaç kişi intihap edilecek?

ŞEMSETTİN Ef. (Ankara) — En ziyade rey alan zevatın esamisi okunsun, onlar arasından intihap yapalım.

MUHİTTİN BAHA B. (Bursa) — Efendim, son isimler okunsun ki, kimler imiş bilelim.

HACI AHMET Ef. (Muş) — Efendim, İstiklâl mahkemesinden münhal kalan âzamn adedi kaçtır, dördür veya beştir değil mi? Bunların lütfe kura ile Heyeti Umumiyyeden intihabını teklif ederim. (Neden sesleri). Çünkü biri kalkıyor, efendim beni intihap edin diyor.

Adeta keşkül bedest olarak doluyor, rey istiyor. Bundan iyisi yoktur.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Allah versin deyiver.

HACI AHMET Ef. (Muş) — Bunun için kura yapılmasını teklif ederim.

FUAT B. (Çorum) — Ekseriyet kazananların esamisi okunmadı efendim. Okunduktan sonra...

REİS — Beyefendiler, ekseriyet alan arkadaşlarımızın esamisini okuyorum.

Ziya B. Bitlis (39), Şevki B. İçel (35), Zekâi B. Adana (35), Mustafa B. Dersim (32), Sıtkı B. Malatya (31), Hacı Şükrü B. Diyarbekir (30), Mahmut B. Ergani (30), Şevki B. (Şevki Bey okundu sadaları). İşte bu kadar.

BİR MEBUS B. — Kaç kişi intihap edilecek efendim?

REİS — Dört kişi intihap olunacak. Tasnif için kura çekiyoruz.

Efendim, Rica ederim daha bitmedi. Hafi celse var dağılmıyalm.

[Sıtkı B. (Malatya), Memet B. (Biga), Hasan Hayri B. (Dersim), tasnifi âraya memur oldular. Müteakiben salon samiin ve ketebeden tahliye kılınarak celse hafiye başladı].

(Zevalden sonra saat beşte celseye nihayet verildi).

